

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут гуманітарних і соціальних наук
Кафедра філології та мовної комунікації

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студентки *Косенко Ірини Юріївни*

академічної групи *035-24м-1*

спеціальності *035 Філологія*

на тему: *«Риторика лідера в умовах кризи: мовно-комунікативний аналіз промов Володимира Зеленського (2022–2024)»*

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	канд. філол. наук, доц., зав. каф. філології та мовної комунікації Тараненко К.В.			
розділів: 3				
Рецензент:	Наталія Бондар			

Дніпро 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 82 сторінки, 58 джерел.

Об’єкт дослідження: публічні виступи Володимира Зеленського у період повномасштабної війни (2022–2024).

Предмет дослідження: мовно-комунікативні особливості промов Володимира Зеленського, зокрема лексичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні засоби, що формують образ лідера в умовах кризи.

Актуальність роботи визначається тим, що повномасштабна війна, яка триває в Україні з 2022 року, поставила нові виклики перед системою публічної комунікації, зокрема політичним лідерством. У цих умовах риторика лідера набуває особливого значення, адже виконує стратегічно важливі функції – мобілізації, емоційної підтримки, формування національного наративу та консолідації суспільства. Постать Президента України Володимира Зеленського стала символом спротиву, а його промови набули міжнародного резонансу. Попри це, більшість наукових розвідок зосереджується переважно на окремих мовних аспектах політичних виступів, не враховуючи їх комплексної ролі у створенні риторичного образу лідера в умовах кризи. Це зумовлює потребу у цілісному аналізі риторичних і комунікативних механізмів, що формують мовний образ Президента України, що й визначає актуальність даної роботи.

Мета дослідження полягає у виявленні мовних засобів, які формують риторичний образ Володимира Зеленського як лідера в умовах воєнної кризи, та у з’ясуванні особливостей функціонування цих засобів у комунікативному просторі з метою впливу на аудиторію.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні та наукові підходи до вивчення політичної риторики та визначити її функції в умовах кризи.

2. Розкрити особливості комунікативної стратегії політичного лідера та її роль у формуванні публічного образу.

3. Охарактеризувати політичну комунікацію як інструмент подолання суспільно-політичної кризи.

4. Здійснити тематико-жанровий аналіз промов Володимира Зеленського 2022–2024 років, визначивши основні напрями та цільові аудиторії звернень.

5. Проаналізувати стилістичні прийоми та засоби художнього впливу, використані у промовах.

6. Визначити зміни риторичних акцентів у виступах Президента залежно від етапів війни.

7. Дослідити лексичні, синтаксичні та прагматичні засоби формування образу лідера у воєнний період.

8. Зробити підсумкові висновки щодо ролі мовно-комунікативних стратегій у зміцненні лідерської позиції в умовах війни.

Методи дослідження: аналіз промов Володимира Зеленського за 2022–2024 роки: лінгвостилістичний, синтаксичний, прагматичний, порівняльний та контекстуальний методи.

Лінгвостилістичний метод використано для аналізу мовних засобів, які формують експресивність, емоційність та переконливість риторики Володимира Зеленського. За допомогою цього методу здійснено докладний розбір лексики з позитивною та негативною оцінністю, виявлено повтори, метафори, епітети, риторичні запитання, градації, антитези та інші фігури мовлення. Лінгвостилістичний аналіз дозволив визначити, як емоційно-оцінна лексика та стилістичні прийоми підсилюють мобілізаційний і консолідаційний потенціал промов. Цей метод також допоміг з'ясувати, яким чином риторичні засоби сприяють створенню образу впевненого, рішучого та людяного лідера в умовах війни.

Синтаксичний аналіз застосовано для дослідження структурної організації речень у промовах Володимира Зеленського. Цей метод дозволив розкрити роль синтаксичних конструкцій у створенні ритмічної, емоційної та логічної цілісності

текстів виступів. У межах аналізу виявлено функціонування коротких і парцельованих речень, риторичних питань, анафоричних повторів, паралелізмів та інверсій, які посилюють переконливість мовлення. Синтаксичний метод також дав змогу показати, як структура речення сприяє акцентуванню ключових смислів і забезпечує логічну послідовність аргументації в кризових комунікаціях.

Прагматичний метод використано для з'ясування інтенцій мовця, комунікативних стратегій та ефекту впливу промов на аудиторію. У межах цього методу проаналізовано мовленнєві акти, спрямовані на переконання, заклик до дії, подяку, підтримку чи співчуття. Прагматичний аналіз допоміг виявити, як за допомогою апеляції до спільних цінностей, патріотичних символів і емоційного звернення Володимир Зеленський формує відчуття єдності народу та міжнародної підтримки України.

Порівняльний метод дав змогу зіставити промови, виголошені у різні періоди війни, і визначити, як змінювалися риторичні акценти, тематичні пріоритети та стилістичні рішення. Також проведено порівняння звернень до внутрішньої (української) аудиторії та зовнішньої (міжнародної) – до парламентів інших держав, міжнародних організацій, партнерських інституцій. Завдяки цьому методу виявлено, як риторика В. Зеленського адаптується до контексту, цілей комунікації та етапу війни. Порівняльний аналіз дозволив прослідкувати еволюцію мовного образу лідера.

Контекстуальний метод використано для інтерпретації промов Президента України у зв'язку з історичними, соціально-політичними та культурними умовами їх виголошення. Цей метод дозволив поєднати аналіз тексту з позамовними чинниками – конкретними подіями, етапами війни, дипломатичними процесами та реакцією суспільства. Контекстуальний підхід допоміг зрозуміти, як зміна обставин впливає на добір тем, аргументів, риторичних фігур і стратегій комунікації. Завдяки цьому методу дослідження не обмежується суто мовним рівнем, а розкриває

промови як частину більш широкого комунікативного простору – політичного, психологічного й культурного.

Одержані висновки та їхня новизна полягають у комплексному аналізі риторики В. Зеленського як цілісної стратегії, що інтегрує різні мовні рівні задля формування образу морального лідера, здатного не лише інформувати, а й консолідувати суспільство та формувати міжнародний імідж України.

Результати дослідження можуть бути корисними не лише для науковців-філологів, які займаються вивченням політичного дискурсу та риторики лідерства, а й для фахівців у сфері публічних комунікацій – журналістів, політичних аналітиків, комунікаційників, спічрайтерів. Отримані висновки можуть бути використані у процесі підготовки політичних виступів, медіатекстів, публічних звернень та інформаційних кампаній. Практичне значення роботи полягає у можливості застосування її результатів для підвищення ефективності політичної комунікації, формування позитивного публічного іміджу лідера та оптимізації стратегій мовного впливу в кризових умовах.

Ключові слова: риторика, лідерство, Володимир Зеленський, війна, мовна комунікація, метафора, синтаксис, стилістика.

RESUME

Qualification work: 82 pages, 58 sources.

Object of research: Volodymyr Zelenskyy's public speeches during the period of full-scale war (2022–2024).

Subject of research: linguistic and communicative features of Volodymyr Zelenskyy's speeches, including lexical, syntactic, stylistic, and pragmatic means that shape the image of a leader in times of crisis.

Relevance of the study is determined by the fact that the full-scale war that has been ongoing in Ukraine since 2022 has posed new challenges for the system of public communication, particularly for political leadership. Under these circumstances, the rhetoric of a leader acquires special importance, as it performs strategically significant functions – mobilization, emotional support, formation of a national narrative, and social consolidation. The figure of the President of Ukraine, Volodymyr Zelenskyy, has become a symbol of resistance, and his speeches have gained international resonance. However, most academic studies focus mainly on separate linguistic aspects of political speeches, without considering their complex role in shaping the rhetorical image of a leader in crisis. This determines the need for a comprehensive analysis of rhetorical and communicative mechanisms that construct the linguistic image of the President of Ukraine.

The aim of the research is to identify the linguistic means that form the rhetorical image of Volodymyr Zelenskyy as a leader in wartime conditions and to clarify how these means function in the communicative space to influence the audience.

The tasks of the research include:

1. Analyze theoretical and scientific approaches to the study of political rhetoric and determine its functions in times of crisis.
2. To reveal the communicative strategy of a political leader and its role in shaping the public image.
3. To characterize political communication as a tool for overcoming socio-political crises.

4. To carry out a thematic and genre analysis of Volodymyr Zelenskyy's speeches (2022–2024), identifying the main directions and target audiences.
5. To analyze stylistic techniques and artistic means of influence used in the speeches.
6. To determine the changes in rhetorical emphases depending on the stages of the war.
7. To study lexical, syntactic, and pragmatic means of forming the image of a leader during the war period.
8. To draw general conclusions regarding the role of linguistic and communicative strategies in strengthening leadership in wartime.

Research methods include the analysis of Volodymyr Zelenskyy's speeches (2022–2024) as well as linguistic-stylistic, syntactic, pragmatic, comparative, and contextual analysis.

The linguistic-stylistic method was applied to study linguistic means that create expressiveness, emotionality, and persuasiveness in Zelenskyy's rhetoric. The syntactic method helped to reveal the structural and rhythmic organization of the speeches. The pragmatic method was used to identify communicative intentions, strategies, and the perlocutionary effect on audiences. The comparative method enabled the comparison of speeches across different war periods and audiences (domestic vs. international). The contextual method allowed for the interpretation of the speeches within their historical, political, and cultural background.

The novelty of the research lies in the comprehensive analysis of Zelenskyy's rhetoric as an integrated strategy that unites various linguistic levels to form the image of a moral leader capable of consolidating society and shaping Ukraine's international reputation.

The practical value of the study lies in the possibility of applying its results in the fields of public communication, political linguistics, journalism, and speechwriting. The findings may serve as a basis for preparing political speeches, media texts, and

information campaigns, as well as for improving the effectiveness of political communication and linguistic influence in crisis situations.

Key words: rhetoric, leadership, Volodymyr Zelenskyy, war, language communication, metaphor, syntax, stylistics.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ ЛІДЕРА.....	15
1.1. Поняття політичної риторики та її функції в умовах кризи.....	15
1.2. Комунікативна стратегія лідера	22
1.3. Політична комунікація як інструмент подолання кризи.....	28
РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИКО-ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОМОВ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО (2022–2024).....	32
2.1. Тематичне розмаїття промов: фронт, дипломатія, звернення до народу.....	32
2.2. Комунікативна типологія: офіційні, емоційні, інтернаціональні звернення.....	36
2.3. Зміна акцентів у риториці залежно від етапу війни	41
РОЗДІЛ 3. МОВНО-КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ЛІДЕРА.....	51
3.1. Лексичні маркери.....	51
3.2. Синтаксичні особливості	54
3.3. Стилiстичні прийоми.....	60
3.4. Прагматичний аналіз: заклики, звернення, риторичні фігури.....	63
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність дослідження. Повномасштабна війна, що триває в Україні з 2022 року, поставила нові виклики перед публічною комунікацією, особливо на рівні політичного лідерства. У таких умовах риторика лідера набуває надзвичайної ваги, адже вона не лише інформує, а й виконує стратегічно важливі функції – мобілізації, емоційної підтримки, формування національного нарративу та консолідації суспільства. Постать Президента України Володимира Зеленського стала символом спротиву, і його промови викликали широкий резонанс як усередині країни, так і за її межами.

Теоретичні аспекти політичної комунікації в Україні знайшли відображення у працях низки науковців. Зокрема, комунікативні стратегії в умовах інформаційного протистояння досліджував Г. Г. Почепцов, а особливості політичної риторики в періоди соціальних змін досліджувала Н. Л. Шпортюк. Фундаментальний базис для аналізу забезпечують праці з риторики С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькової та Г. М. Сагач, а методологію стилістичного дослідження пропонують роботи Л. М. Мацько. Політичні промови як частину політичного дискурсу досліджували як вітчизняні вчені (А. Буртник, З. Куделько, І. Бутова та ін.), так і зарубіжні (J. Charteris-Black, T. van Dijk, J. Wilson та ін.).

Утім, комплексний мовно-комунікативний аналіз промов Володимира Зеленського періоду повномасштабної війни (2022-2024 рр.) залишається недостатньо вивченим явищем, що й зумовлює актуальність даної роботи.

Мета роботи: виявлення й характеристика мовних та комунікативних засобів, за допомогою яких формуються лідерські нарративи у промовах Володимира Зеленського у період 2022–2024 років, а також визначення їх ролі у конструюванні образу лідера в умовах війни.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та успішно вирішені наступні завдання:

1. Проаналізувати теоретичні та наукові підходи до вивчення політичної риторики та визначити її функції в умовах кризи.
2. Розкрити особливості комунікативної стратегії політичного лідера та її роль у формуванні публічного образу.
3. Охарактеризувати політичну комунікацію як інструмент подолання суспільно-політичної кризи.
4. Здійснити тематико-жанровий аналіз промов Володимира Зеленського 2022–2024 років, визначивши основні напрями та цільові аудиторії звернень.
5. Проаналізувати стилістичні прийоми та засоби художнього впливу, використані у промовах.
6. Визначити зміни риторичних акцентів у виступах Президента залежно від етапів війни.
7. Дослідити лексичні, синтаксичні та прагматичні засоби формування образу лідера у воєнний період.
8. Зробити узагальнюючі висновки щодо ролі мовно-комунікативних стратегій у зміцненні лідерської позиції в умовах війни.

Об'єктом дослідження є публічні виступи Володимира Зеленського у період повномасштабної війни (2022–2024).

Предметом дослідження є мовно-комунікативні особливості промов Володимира Зеленського, зокрема лексичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні засоби, що формують образ лідера в умовах кризи.

Методи дослідження включали аналіз промов Володимира Зеленського за 2022–2024 роки, а також лінгвостилістичний, синтаксичний, прагматичний, порівняльний та контекстуальний аналіз.

Лінгвостилістичний метод використано для аналізу мовних засобів, які формують експресивність, емоційність та переконливість риторики Володимира

Зеленського. За допомогою цього методу здійснено докладний розбір лексики з позитивною та негативною оцінністю, виявлено повтори, метафори, епітети, риторичні запитання, градації, антитези та інші фігури мовлення. Лінгвостилістичний аналіз дозволив визначити, як емоційно-оцінна лексика та стилістичні прийоми підсилюють мобілізаційний і консолідаційний потенціал промов. Цей метод також допоміг з'ясувати, яким чином риторичні засоби сприяють створенню образу впевненого, рішучого та людяного лідера в умовах війни.

Синтаксичний аналіз застосовано для дослідження структурної організації речень у промовах Володимира Зеленського. Цей метод дозволив розкрити роль синтаксичних конструкцій у створенні ритмічної, емоційної та логічної цілісності текстів виступів. У межах аналізу виявлено функціонування коротких і парцельованих речень, риторичних питань, анафоричних повторів, паралелізмів та інверсій, які посилюють переконливість мовлення. Особливу увагу приділено побудові синтаксичних періодів, що надають промовам ораторської динаміки. Синтаксичний метод також дав змогу показати, як структура речення сприяє акцентуванню ключових смислів і забезпечує логічну послідовність аргументації в кризових комунікаціях.

Прагматичний метод використано для з'ясування інтенцій мовця, комунікативних стратегій та ефекту впливу промов на аудиторію. У межах цього методу проаналізовано мовленнєві акти, спрямовані на переконання, заклик до дії, подяку, підтримку чи співчуття. Прагматичний аналіз допоміг виявити, як за допомогою апеляції до спільних цінностей, патріотичних символів і емоційного звернення Володимир Зеленський формує відчуття єдності народу та міжнародної підтримки України. Крім того, цей метод дозволив описати роль перлокутивного ефекту, тобто реакції аудиторії, у досягненні риторичної мети.

Порівняльний метод дав змогу зіставити промови, виголошені у різні періоди війни, і визначити, як змінювалися риторичні акценти, тематичні пріоритети та

стилістичні рішення. Також проведено порівняння звернень до внутрішньої (української) аудиторії та зовнішньої (міжнародної) – до парламентів інших держав, міжнародних організацій, партнерських інституцій. Завдяки цьому методу виявлено, як риторика В. Зеленського адаптується до контексту, цілей комунікації та етапу війни. Порівняльний аналіз дозволив прослідкувати еволюцію мовного образу лідера.

Контекстуальний метод використано для інтерпретації промов Президента України у зв'язку з історичними, соціально-політичними та культурними умовами їх виголошення. Цей метод дозволив поєднати аналіз тексту з позамовними чинниками – конкретними подіями, етапами війни, дипломатичними процесами та реакцією суспільства. Контекстуальний підхід допоміг зрозуміти, як зміна обставин впливає на добір тем, аргументів, риторичних фігур і стратегій комунікації. Завдяки цьому методу дослідження не обмежується суто мовним рівнем, а розкриває промови як частину більш широкого комунікативного простору – політичного, психологічного й культурного.

Практична цінність одержаних результатів: можуть бути застосовані у різних галузях наукової та практичної діяльності. У сфері філології вони можуть бути використані для подальшого вивчення особливостей політичного дискурсу та трансформації мовних норм у кризових умовах. Для фахівців у галузі комунікацій дослідження пропонує практичні інструменти для аналізу та побудови ефективних комунікативних стратегій. В освітньому процесі результати роботи можуть бути використані при викладанні лінгвістичних дисциплін, зокрема політичної лінгвістики та стилістики. Окрім того, матеріали дослідження представляють цінність для медіафахівців та аналітиків, що займаються вивченням сучасного політичного дискурсу.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом публікації наукової статті у журналі Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки: зб наук. пр. Бердянськ: БДПУ, 2025. Вип.

XXV.190с – Тараненко Ксенія, Косенко Ірина. Мовно-комунікативний аналіз промов Володимира Зеленського (2022–2024) [51].

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, основних висновків та списку використаних джерел (58). Текстова частина викладена на 82 сторінках, проілюстрована на 3 рисунках, у 5 таблицях.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ РИТОРИКИ ЛІДЕРА

1.1. Поняття політичної риторики та її функції в умовах кризи

Теорія та практика риторики, мистецтва переконливого мовлення, мають глибоке європейське коріння, сформоване працями видатних мислителів Античності. Фундамент цієї науки заклали такі фігури, як Аристотель, який систематизував риторику в однойменному трактаті; Платон, що досліджував її філософські основи; Демосфен, чиї промови стали зразком ораторської майстерності; та Цицерон, який розвинув ідеї попередників. Цю традицію було успадковано й на українських землях, що знайшло відображення в діяльності таких учених, як Куньч З. Й., Городиловська Г. П. та Шмілик І. Д., які визначають риторику як науку про способи підготовки та виголошення ораторської промови з метою певного впливу на аудиторію [21].

Риторика в політичних промовах відіграє ключову роль у формуванні та коригуванні громадської думки. Як мистецтво і наукова дисципліна, вона досліджує мовні засоби та методи впливу на аудиторію з метою переконання, мобілізації або навіть маніпуляції. У політичному дискурсі риторика стає важливим інструментом для представлення ідей, формування стратегій і підтримки певних політичних позицій [16].

Основним завданням політичної риторики є створення аргументів, здатних переконати цільову аудиторію. Політичні діячі активно застосовують різноманітні стилістичні засоби, фігури мовлення та риторичні прийоми, щоб посилити ефект впливу та досягти поставлених цілей. Емоційна складова, логічні доведення та сила слова є лише частиною інструментарію, що формує зміст і впливовість політичних виступів. Риторика також відображає культурні, соціальні й історичні особливості суспільства [29].

Політичні лідери адаптують свої промови відповідно до очікувань громадськості, використовуючи мовні конструкції, які підкреслюють їхню

ідентичність та демонструють близькість до аудиторії. Специфіка політичної риторики полягає в її орієнтації на вплив на масову свідомість, формування громадянської позиції та створення образу лідера. Риторичні навички політиків визначають їхню здатність керувати увагою суспільства та маніпулювати наявною інформацією [29].

Історичний аналіз формування уявлень про мовленнєву культуру свідчить, що величезною скарбницею мовленнєвого досвіду багатьох поколінь є живе слово народу, фольклорне багатство. У народних прислів'ях, приказках закарбовані уявлення про закони моралі та поведінки, про красу людського мовлення [19].

«Батьківщина красномовства» – Давня Греція, в уявлення про ідеальну людину включала необхідність віртуозності у володінні словом, винахідливість, гострий розум. Значення слова, мовленнєвої культури у виявленні інтелектуального багатства кожної особистості підкреслювали Сократ, Марк Фабій Квінтіліан, Цицерон та інші. Крізь віки залишився відомий вислів Сократа «Заговори, щоб я тебе побачив» [19].

Грецьке трактування мовленнєвої культури передусім пов'язане із поняттям «риторика». Риторика в Стародавній Греції трактували як мистецтво переконання, мистецтво прикрашання (красномовства). Одна з найважливіших праць, присвячених мовленнєвій культурі, належить Аристотелю. У своїй роботі «Риторика» він розкриває технічний бік красномовства, аналізує особливості оратора, елементи мови: мова складається з трьох елементів: із самого оратора, із предмета, про який він говорить, і з особи, до якої він звертається, вона і є кінцевою метою всього (я розумію слухача) [19].

Політичне красномовство як засіб боротьби за владу та гармонізації суспільних відносин має глибокі історичні корені, що сягають античності. Сам термін «політика» походить від грецького слова «поліс» – міста-держави, у межах якого розгорталися активні політичні процеси та формувалися різні моделі державного устрою, такі як деспотія, аристократія, олігархія та демократія. Відтак

політична риторика займала центральне місце у суспільному житті Давньої Греції та Риму. Розвитку риторичної практики сприяли й прояви народного самоврядування в інших традиційних суспільствах, зокрема віче на території Київської Русі, тінг в Ірландії, а також ранні німецькі та скандинавські зібрання. Такі форми політичної організації вимагали володіння мистецтвом публічних дебатів, умінням переконувати громаду та застосовувати ефективні риторичні прийоми для впливу на політичний загал [16].

У контексті дослідження функцій політичної риторики в умовах кризи особливого значення набуває аналіз її історичної еволюції, оскільки саме в переломні епохи розкривається її адаптаційний потенціал. Криза, будучи періодом розпаду старих та становлення нових систем, вимагає від політичного дискурсу нових стратегій аргументації, емоційного впливу та мобілізації. Ці стратегії формуються не вакуумі, а ґрунтуються на попередньому риторичному досвіді.

Так, з пізнього Середньовіччя робився акцент на фігурах мовлення. Епоху Відродження відзначено величезним зростанням інтересу до створення так званої «народної риторики», що відгукується на формування нової самосвідомості та її потребу у використанні рідних мов. Наприклад, французький філософ Петрус Рамус та його послідовники спробували подолати фрагментацію риторичної теорії, поєднати її з діалектикою. Елокуція, або стиль, стає центром риторичної теорії. Культура Відродження поєднувала античну риторичну мистецтво: придворний етикет, академічне красномовство, розквіт поезії, політична риторика Великої Французької революції, дипломатичне мистецтво [16].

Епоха Відродження заклала теоретичні передумови для трансформації риторики, однак саме Новий час, ознаменований поступовою демократизацією політичного життя, перетворив її з мистецтва еліти на інструмент масової комунікації. Коли джерелом політичної легітимності почала визнаватися воля народу, здатність до переконання широкої аудиторії набула вирішального значення.

У Новий час з активним розвитком масового виробництва, революційними політичними процесами, осмисленням прав та свобод громадянина публічні виступи стають невід'ємним атрибутом політичної діяльності. Риторика впроваджується у повсякденне життя європейського суспільства. У ХІХ столітті мітинги, громадські збори, політичні дебати стають органічною частиною суспільного життя. Красномовство та інструментарій риторики не тільки активно використовується політиками, а й включається до програм навчання у школах та університетах [16].

Синтезуючи історичний досвід, сучасне розуміння політичної риторики можна визначити як фундаментальний компонент демократичного процесу, що поєднує в собі мистецтво переконання та його академічне вивчення.

У політичній сфері, аналогічно до інших галузей суспільних відносин, опанування риторичними закономірностями становить собою об'єктивну передумову ефективної діяльності. Фундаментальна значущість риторики та діалогового політичного спілкування сьогодні є аксіоматичною та не вимагає додаткових підтверджень. Натомість, першочерговим завданням філологічного дослідження виступає аналіз того, як конкретні світоглядні парадигми та ідеологічні установки знаходять своє втілення в політичних практиках через використання специфічного риторичного інструментарію.

З філологічного погляду, термін «політична риторика» охоплює подвійний зміст: по-перше, це сукупність практичних методів і засобів переконання, які застосовують політики для впливу на різнопланову аудиторію, а по-друге – це академічна дисципліна, що вивчає політичне ораторське мистецтво як феномен мовленнєвої комунікації. Предметне поле політичної риторики включає розробку та реалізацію стратегій, спрямованих на конструювання переконливих аргументаційних моделей у рамках політичних дебатів.

У сучасному інформаційному середовищі роль політичної риторики суттєво трансформувалася. Її поширення тепер відбувається не лише через традиційні ЗМІ,

але й через цифрові комунікаційні канали, що породжує таке явище, як цифрова риторика. У відповідь на виклики часу виникають нові форми риторичного впливу, зокрема, мистецтво зв'язків із громадськістю (PR), методи колективного управління, технології рекрутингу та інструменти політичної реклами.

Значний вплив на цей процес мала філософія постмодернізму, яка надала політичній риторичній новій актуальності та значно оновила її понятійний апарат. Колишній дискурс, що спирався на «універсальні» та «об'єктивні» істини, поступово втрачає свою переконливість. На зміну йому прийшов концептуальний мовний набір, що включає такі категорії, як «позиційне судження», «публічне обговорення», «консенсус» та «дискурс». Такі фундаментальні поняття, як «влада», «політика» чи «ідеологія», демонструють зростаючу гнучкість у морально-етичній площині.

З перспективи постмодернізму, етику вже не розглядають як суворі та незмінні норми. Натомість, вона виступає як динамічний процес постійних переговорів між різними, часто конкуруючими, політичними та ідеологічними позиціями. Саме в цьому контексті набувають популярності концепції «риторичної етики» та «ситуативної етики», які стверджують, що жодна моральна система не може бути універсальним регулятором для всіх соціальних явищ та людської поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях.

Особливого значення набуває аналіз функцій політичної риторики саме в умовах кризи, оскільки в періоди соціальних потрясінь, політичної нестабільності чи воєнного стану риторичні стратегії зазнають суттєвих трансформацій та посилюють свій впливовий потенціал. У кризових умовах політична риторика виконує низку ключових функцій, серед яких можна виокремити такі:

- Консолідація та розкол. Головне завдання – об'єднати «своїх» і відмежуватися від «чужих». У статті Сергія Квіта зазначається, що сьогодні ми бачимо фетишизацію ідеологій, коли політики за допомогою гасла створюють образ ворога за принципом «хто не з нами, той проти нас» [13]. Це стратегія

ексклюзивності, яка замінює ідею суспільної гармонії. У статті Сергія Дацюка це добре видно на прикладі риторики Путіна, яка одночасно стверджує про «єдинство росіян і українців» і створює образ України як країни під «зовнішнім управлінням», щоб легітимізувати свої дії [9].

- Маніпуляція та пошук правди. Криза – це час постправди, коли «зручні і комфортні новини» для різних груп часто переважають над об'єктивною реальністю [5]. Масове бажання «бути маніпульованим» робить риторику особливо потужною зброєю. З іншого боку, незалежна риторика (наприклад, журналістська) намагається протистояти цьому, розслідуючи злочини та надаючи перевірену інформацію, як це робить Інститут масової інформації, фіксуючи злочини Росії проти українських медійників [56].

- Легітимація влади та вказівка на її кризу. Влада через риторику намагається пояснити свої дії, заповнити прогалини та показати, що вона контролює ситуацію [29]. Але коли слова розходяться з діями, як це часто буває, риторика саме стає свідченням кризи легітимності – розриву між цінностями режиму та уявленнями громадян.

- Спрощення складності. Криза завжди складна і багатогранна, але суспільству потрібні прості відповіді. Риторика зводить складні процеси до простих формул («ми захищаємо традиційні цінності», «ми рухаємося до Європи»), які здатні зрозуміти широкі маси. Як зазначалося в статті про зовнішню політику, для суспільства часто важливіша не відірвана риторика, а «мова цифр і фактів» [20].

Ці функції в сукупності формують потужний інструментарій впливу на суспільну свідомість та дозволяють політичним лідерам ефективно діяти в кризових умовах, спрямовуючи громадську думку та мобілізуючи суспільство на подолання викликів.

У політичному вимірі, де інформаційна битва стає все більш важливою для формування громадської думки та прийняття рішень, питання використання риторики та емоційного впливу у політичних промовах набуває особливого

значення. Риторика, яка визначається як мистецтво переконливого мовлення та використання мовних засобів для досягнення поставленої мети, разом із здатністю викликати та керувати емоціями аудиторії, стає ключовим інструментом політичного впливу [30].

Аналіз сучасних досліджень щодо технік політичного ораторства вказує на те, що інтенсивність впливу політичної комунікації зростає завдяки використанню прийомів повторення, асоціації та композиції. На противагу цьому, тактики упущення, відволікання уваги та навмисного створення плутанини перешкоджають ефективному сприйняттю політичних звернень. Психологічною основою дії повторення є прагнення людини до знайомого, що викликає відчуття комфорту. Саме повторення формує це знайомство. Цей принцип реалізується у повсякденних практиках: переслуховуванні улюблених пісень, перегляді знайомих телепередач, а також у ритуальних діях – співах, молитвах, танцях, що базуються на циклічних моделях. У політичній риторичі повторення проявляється через системне відтворення ключових понять або топосів у межах однієї промови, а також через внутрішньомовні засоби, зокрема риму, алітерацію, анафору (повтор певного слова чи словосполучення на початку суміжних речень чи фраз) [16].

Ефект повторення також реалізується через слогани, які політики використовують за аналогією з рекламою, розраховуючи на механічне запам'ятовування повідомлення аудиторією після багаторазового контакту. Що стосується асоціації, то вона являє собою стратегію зв'язування окремої ідеї чи об'єкта (наприклад, кандидата чи програми) з іншими соціально значущими явищами, подіями чи символами, які у аудиторії викликають чітко позитивні або негативні емоції залежно від поставленої мети. Політичні оратори можуть створювати такі асоціації через публічну демонстрацію зв'язків з авторитетними соціальними групами, а також за допомогою візуальних образів, музичного супроводу, символіки кольорів і прапорів, вибору місця виступу. Вербальним вираженням асоціації часто слугують літературні, історичні або релігійні алюзії та

посилання. Прийом упушення ґрунтується на тому, що будь-яка комунікація за своєю природою селективна: вибір інформації для подання завжди є певною мірою обмеженим і може нести упередження [16].

Проте в політичному дискурсі упушення часто набуває форми свідомої маніпуляції. Політики можуть систематично ігнорувати дані про слабкі сторони або потенційні ризики своїх ініціатив. Типовим є замовчування інформації про правопорушення чи скандали, пов'язані з союзниками, а також про власні промахи. Прихованими можуть лишатися конфлікти інтересів або джерело суперечливих даних. Так само мало ймовірним є об'єктивне висвітлення опонентів та їхніх досягнень. Більш витонченим варіантом цього прийому є використання цитат, вирваних із контексту [16].

Отже, риторика, що є мистецтвом переконання, має на меті використання мовних засобів для набуття прихильників певної точки зору. Частина науковців [8; 11] розцінює цю можливість як загрозу, особливо для демократичних систем, де особиста позиція громадянина має прямий вплив на політичний процес. Кордон між легітимним переконанням і маніпуляцією часто виявляється розмитим, а наслідки її порушення – суттєво деструктивними. Підсумовуючи, можна стверджувати, що риторика в політичних виступах виконує роль ключового інструменту формування суспільної думки, консолідації суспільства та реалізації політичних завдань. Її основним призначенням є створення ефективного комунікативного впливу, який багато в чому зумовлює успіх лідерів у сучасному політичному просторі [30].

1.2. Комунікативна стратегія лідера

У сучасному суспільстві мова служить не лише основним засобом комунікації, а й важливим інструментом впливу на оточення. Останніми роками спостерігається значне зростання випадків використання публічних промов як інструменту звернення до масової аудиторії в політичному, екологічному,

культурному та інших видах дискурсу. Для досягнення бажаного ефекту оратори часто вдаються до різноманітних комунікативних стратегій і тактик, що дозволяє їм якомога чіткіше та переконливіше донести основну думку. Саме тому науковий інтерес дослідників закономірно зосереджений на вивченні понять «комунікативна стратегія» та «комунікативна тактика» [18].

Комунікативну стратегію визначають як оптимальну реалізацію намірів мовця щодо досягнення конкретної мети спілкування, тобто контроль і вибір дієвих ходів та їх гнучка адаптація до конкретної ситуації [1, с. 133].

Важливо пам'ятати, що кожній стратегії властивий набір комунікативних тактик, за допомогою яких мовець її реалізує. Комунікативна тактика – це конкретні способи здійснення інтенційно-стратегічної програми комунікації, підпорядковані загальній стратегії [48 с. 609].

Існує низка ґрунтовних праць, присвячених вивченню комунікативних стратегій і тактик (О. Іссерс, Т. van Dijk, J. Johnston та ін.). Політичні промови як частину політичного дискурсу досліджували як вітчизняні вчені (А. Буртник, З. Куделько, І. Бутова та ін.), так і зарубіжні (J. Charteris-Black, Т. van Dijk, J. Wilson та ін.) [18].

У політичному дискурсі комунікативна стратегія разом із різноманітними комунікативними актами виступає важливим інструментом для формування бажаного іміджу політика. Слід зазначити, що універсальної класифікації комунікативних стратегій і тактик не існує. Сучасні дослідники, серед яких Т. ван Дейк, О. Іссерс, Т. Толмачова та інші, пропонують різні підходи до їх систематизації, які базуються на конкретних умовах застосування комунікативних процесів та типах дискурсу [18].

Основним структурним елементом будь-якої комунікативної стратегії є її компонентний склад, який представлений у таблиці 1.1 [58].

Таблиця 1.1 Елементи комунікаційної стратегії

Елемент стратегії	Опис
Цілі	Перший і найважливіший крок. Цілі можуть бути різними. Інформування, переконання, привернення уваги, встановлення довіри.
Аудиторія	Знання своїх потенційних клієнтів є ключем до успішної комунікації. Важливо розуміти, кому адресовано повідомлення, які в аудиторії інтереси, потреби та переваги.
Повідомлення	Формулювання основного послугу, який має бути зрозумілим, конкретним і релевантним для аудиторії.
Канали комунікації	Вибір засобів та каналів, через які буде надіслано повідомлення. Це можуть бути ЗМІ, соціальні мережі, особисті зустрічі, електронна пошта.
Зворотний зв'язок	Врахування реакції та зворотний зв'язок від аудиторії для коригування стратегії та підвищення її ефективності.

Комунікативна стратегія необхідна для ефективної взаємодії і досягнення поставленої мети, застосовується в різних сферах [58].

У політиці комунікаційні стратегії використовуються для залучення виборців, поширення політичних ідей і переконань. За її допомогою відбувається формування громадської думки, встановлення довіри та зв'язку з електоратом. Незамінна комунікаційна стратегія й для ведення переговорів, створення спілок й управління конфліктами.

Якщо ви лідер – вам немає на кого перекладати провину. Ви повинні ухвалювати правильні рішення, формувати взаємини, доносити інформацію так, щоб вона була зрозумілою для усіх, контролювати своє емо та емоції, уміти абстрагуватися, навчати членів команди, брати на себе відповідальність [49].

Концепція комунікативного лідерства сформувалася у Швеції наприкінці 1990-х років [17, с. 40]. Вона залучається для опису управлінської діяльності, що

базується на активній взаємодії керівників з підлеглими та спрямована на досягнення організаційних результатів і впровадження змін. Основні прояви цього підходу охоплюють ведення діалогу, формулювання та пояснення цілей, залучення співробітників до процесу прийняття рішень, створення мотиваційної атмосфери та відданості, оцінку ефективності, обмін знаннями, організацію співпраці та контроль виконання рішень. Передбачається, що керівники, які володіють комунікативними навичками, ефективніше реалізують цілі організації та підвищують мотивацію персоналу порівняно з тими, хто менш комунікабельний. Проте в науковій літературі поняття комунікативного лідерства досі не отримало повної концептуалізації. Дослідження українських та зарубіжних вчених свідчать, що переваги налагодженої внутрішньої комунікації проявляються у підвищенні задоволеності працівників роботою, зростанні продуктивності, зниженні прогулів, покращенні якості послуг, оптимізації витрат та розвитку інновацій [5, с. 22].

Інші наукові дослідження показують, що працівники, які задоволені комунікацією з керівництвом, більшою мірою ідентифікують себе з організацією. Особистий зворотний зв'язок, доступ до управлінської інформації та спілкування з керівником є ключовими факторами формування організаційної ідентичності працівників [5, с. 24]. Відповідно, продумані комунікаційні програми стають важливою складовою загальної ефективності організації, а багато компаній активно оцінюють рівень комунікацій та підтримують розвиток «комунікабельних» керівників.

Незважаючи на те, що концепція «комунікативного лідерства» ще перебуває на стадії дослідження, у наукових джерелах виділяють кілька ключових аспектів цього підходу:

1. Створення позитивного клімату в колективі. Поведінка лідера істотно впливає на формування позитивної або негативної атмосфери в команді [10, с. 301]. Співробітники сприймають ставлення керівника як індикатор того, як організація оцінює їхню роботу.

2. Рефлексивність у комунікації. Комунікативні лідери використовують відкриту, запрошуючу манеру спілкування, що стимулює дискусії та створює безпечне середовище, де кожен співробітник може висловити думку і бути почутим. Рефлексивність передбачає чутливе реагування керівника на потреби колективу під час обговорень [26, с. 67].

3. Залучення працівників до прийняття рішень. Участь у процесі прийняття рішень дозволяє краще розуміти проблематику та підвищує відданість співробітників. Спільна робота над цілями зменшує конкуренцію між колегами і сприяє співпраці. Коли рішення ухвалюються колективно, підвищується соціальна прихильність до них і до команди загалом.

4. Заохочення та розвиток персоналу. Комунікативні лідери демонструють повагу до працівників, стимулюють їх до професійного зростання та розвитку робочої групи. До рис трансформаційного лідерства також належать емоційна прихильність до команди, спільне формулювання бачення, служіння прикладом та інтелектуальна стимуляція.

5. Використання міжорганізаційних мереж. Ефективна взаємодія з різними підрозділами дозволяє лідерам збирати важливу інформацію про проблеми організації та можливі шляхи їх вирішення [54, с. 86]. Це допомагає розширювати знання про організаційне середовище, потреби підрозділів та потенціал членів команди.

6. Надання та отримання зворотного зв'язку. Конструктивний зворотний зв'язок підвищує мотивацію та продуктивність співробітників. Комунікативні лідери заслужено користуються довірою, надають конкретні, збалансовані коментарі щодо виконаної роботи та відкриті до отримання критики для вдосконалення власного керівництва.

7. Активне слухання та участь у розмові. Важливими є щоденні дії лідера, такі як уважне слухання та неформальні розмови, які рідко відображаються в

академічних джерелах. Крім того, комунікативні лідери часто мають харизматичні та стратегічні якості [55, с. 203].

Звертаючись до дослідження комунікації, виявлено, що два підходи до комунікації були дуже впливовими: один підхід зосереджений на передачі інформації, а інший – на формуванні сенсу. Традиційно комунікація розглядалася як простий лінійний процес, у якому відправник передавав повідомлення одержувачу, який потім розумів повідомлення та діяв відповідно до нього. У цьому ключі лідерська комунікація визначається як: «контрольована, цілеспрямована передача значення, за допомогою якої лідери впливають на одну особу, групу, організацію чи спільноту» [50, с.23]. Основні компоненти комунікативної стратегії лідера представлені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 Основні компоненти комунікативної стратегії лідера

Компоненти комунікативної стратегії лідера	
Визначення цілей	Стратегія формується на основі чітко визначених цілей, таких як інформування, переконання, мобілізація команди або формування довіри.
Аналіз аудиторії	Ключовим етапом є глибоке розуміння цільових груп (співробітники, стейкхолдери), їхніх потреб, мотиваційних факторів та каналів комунікації.
Формування ключового повідомлення (меседжу)	Повідомлення має бути послідовним, структурованим та адаптованим під конкретну аудиторію для забезпечення максимального сприйняття.
Вибір оптимальних комунікаційних каналів	Ефективність залежить від коректного вибору каналів передачі інформації (офіційні зустрічі, внутрішні платформи, соціальні мережі).
Організація зворотного зв'язку	Ефективність залежить від коректного вибору каналів передачі інформації (офіційні зустрічі, внутрішні платформи, соціальні мережі).

Отже, комунікативний лідер виконує роль не просто передавача інформації, а активного учасника діалогу, який сприяє формуванню сенсів та організаційних змін. Такий підхід, зокрема, включає залучення працівників до прийняття рішень, надання зворотного зв'язку та створення довірчого середовища.

Отже, комунікативна стратегія є інструментом трансформаційного лідерства, спрямованим на підвищення ефективності організації через побудову прозорих та довірливих відносин. Її реалізація вимагає від лідера розвитку високого рівня комунікативної компетентності та рефлексивності.

1.3. Політична комунікація як інструмент подолання кризи

Очевидно, що джерелом кризових явищ здебільшого виступають економічні процеси. Проте подальше поширення кризи та її системний характер дозволяють їй чинити значний вплив на різні сфери суспільного життя, зокрема сприяючи девальвації цінностей у сучасному світі [15].

Хоча початково криза проявлялася у фінансово-економічній площині, її наслідки досить швидко охопили політичну, соціальну, культурну, духовну та інші сфери. Сьогодні можна говорити про наявність системної кризи, в якій перебуває наша держава. Водночас такий висновок не слід розглядати як остаточний діагноз; це скоріше проблемне поле, що потребує належного вирішення. Серед сучасних підходів до подолання кризових явищ важливе місце посідають концепції політичних комунікацій, застосування яких демонструє значну практичну користь і ефективність [15].

Більшість науковців у сфері політичних комунікацій сходяться на думці, що вони пронизують усе суспільство та політичні інститути, одночасно дозволяючи глибше аналізувати і інтерпретувати соціальні, економічні та політичні процеси сучасності. Це стало особливо актуальним у контексті інформаційної революції, яка призвела до зростання обсягів інформаційного потоку, ускладнення каналів передачі даних і підвищення складності управлінських процесів. Політична

комунікація існувала й раніше, проте саме в епоху інформаційних технологій вона отримала новий зміст, пов'язаний із розвитком інструментів управління інформаційним впливом, що реалізується через мовні взаємодії, прямі контакти, а також через засоби масової інформації та комунікаційні технології [15].

Фундамент для дослідження сучасних політико-комунікаційних процесів закладався в середині ХХ століття. Відомий американський біхевіорист Гарольд Лассвелл запропонував схему аналізу комунікативного акту, що базувалася на чотирьох ключових питаннях, відповіді на які дозволяли ідентифікувати елементи комунікації: її учасників, зміст та наслідки. З того часу політична комунікація стала тісно корелювати з масовою комунікацією, реалізуючись в управлінні великими територіями та численними соціальними групами. Ці аспекти досліджували Т. Адорно, П. Лазарсфельд, Р. Мертон та інші [15].

Пізніше К. Дойч розглянув комунікацію як основу формування нації та держави, підкреслюючи її залежність від щільності обміну інформацією. Слід також відзначити внесок Ю. Габермаса та Н. Лумана. Габермас аналізує комунікативну дію як свідомо осмислену і сприйняту взаємодію, що лежить в основі раціонально організованого суспільства, де комунікація реалізується передусім як мовний акт. Натомість Луман розглядає комунікацію як систему, відкидаючи концепцію раціональної взаємодії та акцентуючи символічне розуміння влади [15]. В Україні сьогодні також окремо розвиваються кілька напрямів – функціональне розуміння політичних комунікацій, дослідження символічних підстав політики, окремих видів політичних та масових комунікацій (у першу чергу, зв'язків з громадськістю). В цьому плані достатньо цікавими є розробки і підходи О. Зернецької, Ю. Ганжурова, Н. Костенко, В. Королька, Л. Кочубей, Ю. Левенця, Г. Почепцова та інших дослідників, роботи яких є суттєвим внеском у розуміння сучасних політико-інформаційних процесів, зокрема в Україні [15].

Взаємозв'язок між політичною та масовою комунікацією полягає передусім у тому, що ЗМІ та ЗМК виступають ключовими каналами та інструментами для

здійснення комунікативних політичних актів. Паралельно існують інші форми комунікації: безпосередня (пряма інтеракція), яка може мати формалізований або неформальний характер, а також непряма, що реалізується через мережу інституційних посередників – політичні партії, громадські рухи та інші структури, що представляють інтереси. Поняття інтеракції розглядається в подвійному аспекті: як окремий акт спілкування та як базова одиниця для наукового аналізу комунікаційних процесів.

З іншого боку, політико-комунікативні інструменти є спеціалізованими засобами впливу на політичне середовище, будучи складовими частинами ширших інформаційних процесів (таких як генерація, трансляція, обробка, інтерпретація та архівація інформації). Політичні технології, у свою чергу, можна визначити як сукупність взаємопов'язаних дій і процедур, орієнтованих на оптимальне досягнення конкретних цілей у політичній сфері. Комплекс таких технологій інтегрується в технологічну карту, яка фіксує не лише алгоритм і зміст дій, але й хронологічну послідовність їх виконання. Природа політичної технології є суто прагматичною, адже вона дає відповідь на питання «як досягти результату?», маючи переважно оперативно-тактичне призначення. Її роль у формуванні довгострокової стратегії обмежена через жорстку прив'язку до конкретних часових рамок реалізації. Таким чином, навіть попередній теоретичний аналіз дозволяє виявити тісну взаємозалежність між політичними технологіями та комунікативними інструментами, де останні нерідко слугують конкретним механізмом впровадження перших [15].

Важливим аспектом, який виокремлює Ковалевський В.О., є постать антикризового менеджера. Він стверджує, що «сьогодні антикризовий менеджер – це й є у першу чергу фахівець з комунікативістики. Водночас, антикризовик – це не фах, це скоріше система якостей, набір характеристик, які дозволяють здійснювати управління (або керування) кризою». Ефективність такого фахівця безпосередньо залежить від вмінь, оскільки «вибір правильної чи корисної інформації в цих умовах

значно обмежується, тож потрібні вміння та навички керування інформаційними приводами за нечіткого інформаційного середовища та невизначеності перспектив» [15]. Він конкретизує напрями реалізації політичної комунікації для подолання кризи, виділяючи наступне: «по-перше, йдеться звісно про профілактику криз, що можливо завдяки аналізу наявного досвіду та популяризації висновків з нього. По-друге, в умовах вже наявного розгортання кризових явищ, необхідно приступити до формування плану антикризової комунікації. По-третє, потрібно використовувати потенціал систем масової інформації. По-четверте, слід постійно моніторити та аналізувати перебіг кризи» [15].

У висновках Ковалевський В.О. ідкреслює, що «інтерпретовані у такий спіосіб політико-комунікативні інструменти можуть надати широкі можливості для управління кількома процесами. По-перше, сприяти подоланню кризових явищ. По-друге, створити основу для системи управління ризиками на рівні держави чи експертного середовища. По-третє, реалізувати функцію тестування ефективності тих чи інших процедур та механізмів». Таким чином, «створення у такий спіосіб дієвої та ефективної системи інформаційної антикризової роботи дозволить не тільки розв'язати конкретні завдання, що постають перед країною, але й у перспективі – оптимізувати подальший розвиток держави й суспільства» [15].

У контексті повномасштабної війни ця тема набуває особливої ваги. Завдання «управління настроями» та запобігання паніці через чітку комунікацію державних органів щодо безпекової ситуації стає життєвоважливим. Роль «антикризового менеджера-комунікатора» як носія певних якостей повністю втілюється в діяльності офісів з комунікації, волонтерського руху та військового командування. А необхідність єдиної інформаційної стратегії, сьогодні реалізується через формування єдиного інформаційного простору спротиву агресії та консолідації суспільства.

РОЗДІЛ 2

ТЕМАТИКО-ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОМОВ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО (2022–2024)

2.1. Тематичне розмаїття промов: фронт, дипломатія, звернення до народу

Упродовж повномасштабної війни, розпочатої в лютому 2022 року, промови Президента Володимира Зеленського набули особливої ваги як засіб моральної підтримки громадян, дипломатичного тиску на міжнародні інституції та символ державної стабільності. Тематичний аналіз його промов виявляє чітку триєдину структуру, що організується навколо трьох ключових напрямів: фронт (військовий аспект), дипломатія (міжнародна комунікація) та звернення до народу (моральний і патріотичний меседж). Ця структура динамічно розвивається, відображаючи етапи війни та зміни в суспільних настроях.

Однією з найбільш часто повторюваних тем у промовах В. Зеленського є фронтова риторика – опис боїв, відваги українських військових, їхньої стійкості. Наприклад, в зверненні 24 вересня 2022 року Володимир Зеленський наголошує: «Героїзм, мужність наших воїнів, прагнення до незалежності та справедливості, яке об'єднало весь наш народ, не залишають жодних сумнівів, що Україна переможе. І що всі окупанти на нашій території обов'язково будуть розбиті. Якщо не втечуть. Авжеж, це правда» [38]. Це звернення підкреслює важливість моральної мобілізації – через подяку військовим і впевненість у перемозі він формує уявлення про непохитність.

Інший приклад – у промові від 18 червня 2023 («Наші військові рухаються: позиція за позицією, крок за кроком ідемо вперед») Володимир Зеленський говорить, що «Захоплені території Росія втрачатиме. Нашим крокам із деокупації немає та не буде альтернативи» [44].

Отже, у зверненнях до нації Президент неодноразово підкреслює мужність Збройних Сил України, їхню здатність витримувати сильний тиск і наносити контрудар. Така риторика має кілька функцій:

- Моральна мобілізація. Володимир Зеленський апелює до духу стійкості: звернення, в яких говориться про «незламність», надію, силу волі, покликані підвищити бойовий дух військових та населення.
- Інформаційна функція. У промовах часто згадуються конкретні успіхи, тактичні досягнення, постачання зброї, що формує у слухачів уявлення про стратегічну картину, про керований опір.
- Легітимація лідерства. Прийшовши до влади на основі подібної «штучної» харизми політичний діяч може незабаром розчарувати своїх прихильників нездатністю виконати обіцянки, реалізувати часто утопічні побажання своїх послідовників. М. Вебер зазначав, що вождь, який не зумів довести свою харизму, починає її втрачати [22]. На прикладі Володимира Зеленського саме заяви про фронтові успіхи зміцнюють його образ як воєнного лідера, який розуміє, що відбувається на передовій, і який «разом із народом».

Другим важливим складником є дипломатичні звернення, спрямовані на комунікацію з міжнародною спільнотою, заклики до підтримки та пропозиції щодо формування нових механізмів безпеки. У промові під час конференції з відновлення 11 червня 2024 року Володимир Зеленський говорив про європейську солідарність: «Хоч би як змінювалися політичні настрої у Європі, факт нашої реальності такий: Євросоюз потрібен усім європейцям без винятку. Кожній нації, яка поділяє спільні цінності всієї Європи та хоче жити – як ми – жити в мирі» [32].

Також 9 червня 2024 він акцентує на енергетичному та соціальному відновленні: «Зараз серед наших головних завдань – здобути для України більше підтримки саме з погляду стійкості нашого суспільства. Це стосується і енергетики, і відновлення після ударів, і всіх інших основ нормального життя» [39]. Таким чином, він виступає як міжнародний лідер, який не лише захищає державні інтереси, а й формує глобальні політичні аргументи.

Звернення до українського суспільства становлять третій ключовий пласт. Через такі промови В. Зеленський підтримує моральний дух, єдність, надію на

майбутнє. Ці промови мають особливо сильний емоційний заряд і виконують функцію моральної підтримки. Володимир Зеленський часто звертається до народу з меседжами на кшталт «ми вистоїмо», «ми переможемо», «ми будемо майбутнє України». Це підсилює патріотичний дух і згуртовує суспільство. Він висловлює вдячність військовим, цивільним, волонтерам, всім, хто жертвує заради держави. Президент формує образ майбутньої України – не просто як країни, що витримала, а як держави-переможниці, з новими принципами. Наприклад, у промові до Дня Конституції 2023 року він говорить про життя після перемоги і закликає до загальнонаціональної дискусії щодо пріоритетів після воєнної перемоги – «Тому кожен день нашого спротиву – це боротьба не лише за наші суверенні території, а й передусім за наші суверенні права, за наші людські права. Ті принципи, за якими ми жили до війни. І за якими будемо жити після перемоги» [42].

Також відчутною є моральна провокація й піднесення, патріотичний меседж. Часто звучать не тільки заклики, а й філософські або ціннісні рефлексії про гідність, свободу, право на існування як нації.

У новорічному зверненні 31 грудня 2023 року він каже: «Я бажаю кожному, хто вже знайшов себе у нашій спільній справі, щоб у вас поруч завжди були ті, хто підставить плече та не підставить у житті. Я бажаю кожному, хто ще вагається, наступного року зробити сміливий вибір – захищати своє, власну країну, працювати заради неї, допомагати, знайти себе у власній державі, бо це єдине місце на землі, де ми всі можемо сказати про себе: ми вдома» [45]. Дане звернення є яскравим прикладом вмілого поєднання декількох риторичних стратегій. По-перше, це стратегія консолідації через використання інклюзивного «ми» та створення образу спільного дому, що об'єднує всіх громадян незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання. По-друге, Володимир Зеленський застосовує стратегію моральної провокації, звертаючись до тих, хто «вагається», і закликаючи до «сміливого вибору», тим самим створюючи психологічний тиск через апеляцію до особистої відповідальності. По-третє, фраза «підставить плече та

не підставить у житті» використовує гру слів (антитезу), що робить повідомлення більш яскравим і запам'ятовуваним. Такий підхід не лише посилює емоційний вплив промови, але й спрямований на подолання апатії та соціальної байдужості, перетворюючи абстрактний патріотизм на конкретний заклик до особистої участі кожного громадянина в побудові держави.

З жанрової точки зору промови Володимира Зеленського у 2022–2024 роках можна поділити на кілька основних типів. Перш за все, це щоденні відеозвернення, які мають інформативний і мобілізаційний характер, містять оперативні дані про фронт, дипломатію та внутрішню ситуацію. Другий жанр – це урочисті промови, виголошені під час державних подій: Дня Конституції, Дня Незалежності, Дня вшанування захисників, пам'ятних дат, міжнародних конференцій. Такі виступи відзначаються більш піднесеним, символічним тоном і спрямовані на формування національної єдності та ціннісних орієнтирів.

Окремим жанром є новорічні привітання, у яких підбиваються підсумки року, висловлюється вдячність народу та звучать побажання на майбутнє. У цих зверненнях переважає емоційність, образність і мотиви спільності.

Усі ці жанрові типи характеризуються стилем, який поєднує простоту й доступність мови з чіткою стратегічною орієнтацією на майбутнє. Володимир Зеленський говорить просто, але водночас формує бачення перемоги, відновлення й довгострокової безпеки України.

Отже, звернення Володимира Зеленського до українського суспільства є потужним інструментом моральної підтримки та консолідації, що поєднує в собі емоційний вплив із формуванням довгострокової національної перспективи. Через патріотичні меседжі, заклики до єдності та візуалізацію образу України-переможниці, ці промови виконують ключову роль у підтримці психологічної стійкості громадян в умовах війни. Використання риторичних прийомів, таких як прямі звернення, моральна провокація та філософські рефлексії про гідність і свободу, дозволяє не лише мобілізувати суспільство, але й формувати нову

національну ідентичність, спрямовану в майбутнє. Таким чином, емоційно забарвлений дискурс Президента виступає важливим чинником у побудові суспільної єдності та утвердженні української державності на міжнародній арені.

2.2. Комуникативна типологія: офіційні, емоційні, інтернаціональні звернення

Промови Володимира Зеленського 2022–2024 років демонструють різні комуникативно-жанрові стратегії, які залежать від адресата, мети та контексту.

У межах комуникативної типології можна виділити три великі категорії звернень: офіційні, емоційні, інтернаціональні. Офіційні промови президента мають інституційний характер і спрямовані на донесення до суспільства ключових рішень державної політики. Вони з'являються у контексті важливих політичних подій: ухвалення рішень Радою національної безпеки і оборони, введення або продовження воєнного стану, оголошення реформ, економічних програм чи військових ініціатив. Ключові особливості офіційних звернень Президента України Володимира Зеленського (2022–2024) представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 Особливості офіційних звернень Президента України Володимира Зеленського (2022–2024)

Критерій	Характеристика
Структурованість і логічність викладу	Чітка композиція промови: вступ, основна частина з викладом рішень, завершальний блок. Інформація подається у логічній послідовності, без відхилень чи емоційних вставок.
Опора на факти й конкретні рішення	Промови містять офіційні дані про засідання РНБО, урядові постанови, економічні ініціативи, стан оборони, статистичні показники. Факти служать основою аргументації.
Нормативна лексика	Використання офіційно-ділових термінів: воєнний стан, мобілізаційні заходи, обороноспроможність, енергетична безпека, санкційна політика, стабілізаційні заходи, відновлювальні програми тощо.

Прикладом офіційного типу звернення є виступ Президента України Володимира Зеленського на засіданні Ради Безпеки ООН (27 вересня 2022 року). У цьому виступі чітко простежуються ознаки офіційності, визначені у таблиці 2.1. Промова має формально-інституційний характер і спирається на нормативну лексику та чітку логіку викладу.

Президент використовує структуровану аргументацію, зосереджену на роботі міжнародних безпекових механізмів, підкреслюючи роль ООН як інституції: «Рада Безпеки ООН – це інституція, яка працює за добре відомими й визначеними правилами – за регламентом...» [33].

У цьому зверненні майже повністю відсутня емоційна складова, натомість домінує офіційно-ділова термінологія. Ця промова демонструє всі ключові характеристики офіційного типу звернення: регламентованість, чітку аргументацію, мінімізацію емоційності та використання нормативної лексики. Вона спрямована не на емоційний вплив, а на інституційне переконання й формування міжнародно-правової позиції України. Далі він продовжує: «Потрібні нові й жорсткі глобальні санкції проти Росії.... Україна повинна отримати всю необхідну оборонну та фінансову допомогу, щоб агресор програв» [33]. Тут – декларація політичних вимог у правовому та стратегічному ключі.

Отже, структурно промова чітка: спочатку звернення, далі вимоги, потім заклик до дії від міжнародної спільноти. Лексика – «інституція», «регламент», «санкції», «допомога», «агресор» – це чітко нормативно-дипломатичні терміни. Риторика мінімально емоційна: замість образ використовуються аргументи міжнародного права та безпеки. Функція: легітимізація української позиції, посилення тиску на міжнародні інституції і заклик до системної підтримки.

Аналіз промов Володимира Зеленського свідчить, що емоційний вплив є одним з ключових чинників ефективності промов президента, тому буде доцільно розглянути його детальніше. Емоційний вплив у політичних промовах відіграє важливу роль у формуванні публічної думки та мобілізації громадян. Політичні

лідери та мовні стратегії використовують різні емоційні елементи для досягнення своїх цілей. У цьому контексті, розуміння механізмів емоційного впливу стає ключовим аспектом аналізу політичних промов [6].

Емоційні звернення відносяться перш за все, до внутрішньої аудиторії – населення України, військових, родин. Їхня мета – моральна підтримка, мобілізація, консолідація нації під час випробувань війною. Прикладом є промова перед Конгресом США (16 березня 2022), де Володимир Зеленський говорить: «Я гордий вітати вас з України, з нашої столиці – Києва. З міста, яке зазнає ракетних і авіаційних ударів від російських військ. Щодня. Але не здається. І навіть жодної хвилини не думало здаватися» [46]. Ця частина промови дуже емоційна – він наголошує на стійкості українців під обстрілами. Також додає: «Росія атакувала не просто нашу землю і наші міста. Вона пішла у жорстокий наступ проти наших цінностей. Базових людських цінностей. Кинула танки й літаки проти нашої свободи. Проти нашого права жити вільно у своїй країні, самостійно обираючи своє власне майбутнє» [46]. Тут Володимир Зеленський апелює до фундаментальних цінностей – свободи, права на життя, демократії. Використання повторів («Щодня. Але не здається») створює ритмічну структуру і підсилює емоційний вплив. Лексика містить «ціннісні» слова – «життя», «демократія», «майбутнє», «свобода» – це робить звернення не лише політичним, але й моральним. Стиль змішаний: формально звернення перед Конгресом, але всередині є патетичні мотиви, що показує вже емоційну позицію президента. Функція: мобілізувати міжнародну аудиторію (Конгрес США) через людський, ціннісний контекст; показати, що Україна – це не просто геополітичний суб'єкт, але народ, який страждає і бореться.

Загалом, емоційне висловлення у політичних промовах зазвичай включає в себе вживання мовних засобів, які викликають сильні почуття або реакції в аудиторії. Застосування різних тонів голосу, риторичних прийомів та метафор допомагає підсилити емоційний заряд промови [6].

У контексті політичної комунікації емоційний вплив тісно переплетений із психологією сприйняття. Висловлювання з чітким емоційним підтекстом не лише транслюють інформацію, а й виступають каталізатором формування соціальних установок – симпатії чи відторгнення щодо конкретного лідера, партії чи ідеологічної концепції [30].

Ба більше, політичне ораторське мистецтво може бути інструментом конструювання своєрідних «емоційних сценаріїв» або напрямків колективного реагування, цілеспрямовано орієнтованих на певні соціальні верстви або індивідів. Подібні сценарії можуть актуалізувати глибинні побоювання, мотивувати до колективної або індивідуальної дії, а також кардинально змінювати інтерпретацію суспільних подій [30].

Емоційна привабливість політичних промов впливає на їхню медійну резонансність. Здатність привернути увагу глядачів чи слухачів, викликати емоційні реакції, є важливим фактором у політичному комунікаційному процесі [6].

Політична лінгвістика вивчає взаємодію мови та політики, а спільне використання риторики та емоційного впливу є важливим аспектом цього дослідження. Риторика, як мистецтво переконування через мову, і емоційний вплив, що створюється за допомогою виразності та вживання емоційно заряджених слів, часто взаємодіють для формування публічної думки та впливу на політичні процеси [29].

У політичній лінгвістиці риторика часто використовується для підсилення переконливості політичних заяв, промов, і документів. Слова, вибрані у політичному контексті, можуть не тільки вражати змістом, а й створювати емоційний заряд, який має вплив на сприйняття аудиторії. Емоційний вплив, у свою чергу, дозволяє політичним лідерам та комунікаторам залучати увагу, створювати емоційний зв'язок з громадськістю та мобілізувати громадян для підтримки конкретних ідей чи позицій [6].

Змішання риторики та емоційного впливу в політичній комунікації сприяє створенню ілюзії беззаперечної аргументації, актуалізації окремих тем у суспільній повістці та залученню аудиторії до активного участі. Досягненню цієї мети значною мірою допомагає використання стилістичних інструментів – таких як розгорнуті метафори, алегоричні образи та іронія, – які посилюють як раціональну переконливість, так і афективну силу повідомлення, підвищуючи його запам'ятовуваність і впливовість [46].

Також важливими є інтернаціональні промови Володимира Зеленського адресовані зовнішнім аудиторіям – парламентам іноземних країн, міжнародним організаціям (ООН, ЄС, НАТО), глобальним політичним форумам і конференціям. Їхня функція – мобілізація партнерів, формування міжнародної підтримки, захист права України на боротьбу та введення теми України в глобальний дискурс.

Прикладом може слугувати виступ перед Конгресом США, де Володимир Зеленський закликає: «Створити над Україною безпольотну зону – це врятувати людей. Гуманітарну безпольотну зону. Умови, за яких Росія вже не зможе щодня і щоночі тероризувати наші мирні міста» [46]. Це чітка міжнародна вимога, спрямована на законодавців іншої держави. У тій же промові він пропонує новий формат: «Пропонуємо створити об'єднання U-24. United for peace. Союз відповідальних держав, які мають силу й совість, щоб зупиняти конфлікти. Негайно. За 24 години надавати всю необхідну допомогу» [46]. Це конструктивна ініціатива, інституційна пропозиція для глобальної коаліції.

Також в іншому міжнародному виступі – на засіданні Ради Безпеки ООН – він оголошує: «Україна має отримати чіткі та юридично обов'язкові гарантії колективної безпеки» [33]. Ця вимога стосується міжнародно-правової архітектури безпеки. Отже, мова – дипломатична, з використанням міжнародно-правової лексики: «гарантії колективної безпеки», «інституція», «регламент». Пропозиції конкретні й інституційні (U-24), а не просто емоційні звернення. Апеляція до лідерства: фраза про «лідера світу» – це риторичний прийом для посилення

мотивації світових лідерів діяти. Функція: формувати міжнародну коаліцію, легітимізувати українські вимоги, пропонувати інструменти глобальної взаємодії.

Таким чином, мовний репертуар Володимира Зеленського дуже гнучкий: він здатен переходити від строгого офіційного дискурсу до емоційної апеляції чи дипломатичної аргументації, залежно від аудиторії.

Офіційні звернення служать формальним інструментом державного механізму – вони легітимізують позицію України й сигналізують про державні наміри.

Емоційні звернення мають дуже важливу роль психологічної мобілізації та внутрішньої згуртованості.

Інтернаціональні звернення – ключовий елемент глобальної дипломатії Володимира Зеленського, тому що, через них він формує партнерства, просить допомоги, пропонує нові механізми, позиціонує Україну як країну, яка бореться не лише за себе, а й за загальнолюдські цінності миру та безпеки.

2.3. Зміна акцентів у риторичі залежно від етапу війни

Широкомасштабна агресія РФ стала каталізатором суттєвих трансформацій комунікативних тактик та стратегій Офісу Президента України та самого глави держави. Так, суто ритуальні колись звернення Президента до українського народу перетворилися на щоденну онлайн комунікацію у час гострої екзистенційної загрози, яка могла призвести до глобального зламу геополітичного характеру. Саме такий злам і був би переможним результатом консцієнтальної війни ворога. Однак феномен консцієнтальності був взятий до уваги, особливо в стратегічних комунікаціях Володимира Зеленського. Стилістика та зміст його нарації, візуальна складова створеного образу Президента під час війни, способи та засоби донесення головних меседжів до внутрішньої та зовнішньої цільової аудиторії (ЦА) – це приклад успішної реалізації консцієнтальних стратегій комунікації (СК) [12].

У вибудовуванні СК Президента було взято до уваги бренд-стратегію «Tone of Voice» (тон голосу) – це стиль комунікацій, звучання бренду, який простежується у всіх точках взаємодії з користувачем і пояснюється таким твердженням: «Tone of voice is not what you say, it's how you say it» («Тон голосу – це не те, що ти сказав, а те, як ти це сказав»). Voice – голос, індивідуальність, яка відрізняє компанію від інших. Tone – тональність, яка залежить від контексту [14].

У комунікації Володимира Зеленського як з українською, так і закордонною аудиторією важливу роль відіграє чинник ідентифікації та самоідентифікації. Його нарація ґрунтується на чіткій опозиції українського народу до ворога, на емпатії до кожного з українців та союзників. Він не розділяє у своїх промовах власне «я» від «я» суспільного, більше того ця тотожність ґрунтується на мовленнєвій сугестії, яка формує розуміння, що Володимир Зеленський – це не суто керівник держави, а один з таких же громадян, що чинить спротив окупанту. Сучасні технології дали можливість створити максимально переконливу ілюзію зближення Президента з народом завдяки зверненням-селфі, записаним на телефон, переважно на фоні звичайного офісного кабінету, а не офіційного кабінету Президента [12].

Слід зазначити, що упродовж повномасштабного вторгнення Росії (2022–2024рр) риторика Президента Володимира Зеленського зазнала помітних трансформацій. На основі хроніки промов зібраних у виданні «Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського», а також аналізу текстів промов на сайті Президента та його виступів.

У перші дні війни риторика Володимира Зеленського налаштована на мобілізацію нації. Президент виступає з частими зверненнями, які мають на меті заспокоїти громадян, зберегти їхню віру і єдність. Мова характеризується простотою, емоційністю, прямими зверненнями до населення, підкресленням реальної загрози та необхідності негайного опору. Заклики до допомоги – насамперед гуманітарної та воєнної (ППО, зброя, санкції). Лексика – емоційно

заряджена, прості особисті звертання, короткі риторичні імперативи («ми», «боротися», «стояти», «не здаватися»).

Прикладом є цитати за лютий та березень 2022р.:

- «Ми – українці. Ми перебуваємо на своїй землі. Ви – росіяни. Зараз ваші військові розпочали війну. Війну в нашій державі» [14].
- «Я хочу зараз звернутися до тих, хто все ще чекає. До наших громадян, які зараз перебувають у тимчасовій окупації. Україна не залишила вас, не забула про вас, не відмовилася від вас. ...Ми будемо боротись і повертати кожного нашого полоненого. І лише це все разом буде перемогою» [37].
- «Ми витримуємо всі погрози, обстріли, касетні бомби, крилаті ракети, дрони-камікадзе, блекаут, холод. Ми сильніші за це» [37].
- «Ми забираємо з поля бою покинуту ворожу техніку та використовуємо її для захисту нашої держави і наших людей» [37].

Аналіз наведених цитат Володимира Зеленського, виголошених у період від 24 лютого до середини березня 2022 року, показує, що одним з ключових механізмів його комунікації стала відкрита артикуляція реальності війни. Президент не уникає описів дій ворога, не пом'якшує факти й не приховує масштабу небезпеки. У першій же промові 24 лютого він чітко називає агресора і визначає рамку подій як «війну в нашій державі». Така прямолінійність відіграє важливу риторичну роль: вона конкретизує страх і перетворює непевну, розмиту загрозу на конкретне явище, з яким можна боротися.

У зверненнях цього періоду виразно помітна стратегія психологічної підтримки через підкреслення суб'єктності народу. Займенник «ми», який домінує у промовах, формує колективну ідентичність єдності та відповідальності. У репліці «Ми витримуємо всі погрози... Ми сильніші за це» [37] президент не лише повідомляє про здатність країни вистояти, але й конструює певну модель мислення: українці не просто реагують на вторгнення – вони перемагають своєю стійкістю,

витримкою та узгодженими діями. Таким чином, мова стає інструментом зміни емоційного стану населення: страх заміщується відчуттям сили.

Особливо важливим є звернення до громадян, що перебувають у тимчасовій окупації. Воно не має суто інформативної мети, натомість воно виконує функцію включення в єдине символічне поле нації тих, хто фізично позбавлений зв'язку з державою. Формула «Україна не залишила вас, не забула про вас» [37] перетворює віддалених, ізольованих людей на повноправних учасників національного спротиву, навіть якщо вони фактично не можуть діяти. Це підкреслює не лише політичну позицію, але й гуманістичний вимір президентської риторики, де цінність кожної людини є стратегічним аргументом.

Характерно, що разом із емоційними елементами Володимир Зеленський впроваджує риторику практичної дії. У висловлюваннях про «покинуту ворожу техніку» [37] відсутні пафос або абстрактні заклики, натомість наголос робиться на конкретних, вимірюваних діях українців. Це створює враження не хаотичної оборони, а організованої, усвідомленої та раціональної боротьби, де кожен ресурс, навіть покинута техніка противника – перетворюється на частину оборонного потенціалу. Таке поєднання емоційної солідарності з конкретикою дій стає одним із впізнаваних структурних елементів стилю Володимира Зеленського.

У підсумку можна констатувати, що риторика початкового етапу війни – це риторика стійкості, включеності та дії. Вона не лише описує реальність, але й формує її: надає сенс хаотичним подіям, підкреслює силу та єдність українського суспільства, підтримує психологічну стабільність і водночас мобілізує до опору. Саме завдяки такому поєднанню емоційної відкритості та практичної конкретності промови цього періоду стали фундаментом подальшого риторичного стилю Володимира Зеленського.

Під час своїх виступів перед іноземними парламентами В. Зеленський зіткнувся з подвійним переконливим завданням: об'єднати еліти кожної країни навколо своєї стратегії та одночасно заручитися підтримкою громадськості. Для

досягнення цієї мети В. Зеленський адаптував свої промови до кожного контексту, визначаючи найефективніші засоби залучення своїх аудиторії. Такий підхід вимагав балансування різноманітних думок у кожній країні та визначення точок консенсусу, що ґрунтуються на широко підтримуваних ідеях. Спираючись на ці передумови, промови В. Зеленського відповідають основним характеристикам політичного дискурсу: спрощенню, правдивості, цінностям, емоційній привабливості та риторичним прийомам [23].

У його промовах конфлікт подається таким чином, щоб його могла зрозуміти різнорідна аудиторія; пропонується аргументація, спрямована на прийняття морального вибору, заснована на захисті цінностей і описі фактів, що відповідають дійсності; реальність драматизується за допомогою розповіді; і, нарешті, семантична та символічна вага дискурсу підсилюється риторичними прийомами, включаючи анафору, повторення, звернення до аудиторії і, що найголовніше, історичну аналогію [23].

В аналізованих промовах використовуються риторичні прийоми як стратегічний засіб для встановлення зв'язку з аудиторією. Ці прийоми підсилюють апелятивну функцію мови, орієнтовану на пам'ять і дію, з метою прохання, подяки або заклику за допомогою вживання звертань. Як показано в прикладах «Ми зараз потребуємо вас» (Сполучені Штати), «І я прошу вас... Будь ласка, просто подивіться» (Кіпр), «І я закликаю вас зараз» (Греція), «Ви не маєте сумнівів, чи допомагати нам (...) Дякую, що піклуєтеся про наш народ» (Ірландія), звернення служать для встановлення прямого, особистого контакту з аудиторією [23].

Ба більше, емоційний тон В. Зеленського постійно апелює до співчуття аудиторії до страждань українського народу. Цей емоційний зв'язок підсилюється через вжиття імперативного способу другої особи множини та питальних речень, які вимагають від аудиторії дій, тим самим залучаючи її до риторичної ситуації. Наприклад, «Жахливі вибухи. Джастіне, уяви, що ти це чуєш. І твої діти це чують. Чують ракетні удари по аеропорту Оттави (...) І ваші діти обіймають вас і питають:

«Що сталося, тату?»» (Канада) запрошує аудиторію уявити трагедію з особистої перспективи, тим самим посилюючи ідентифікацію з жертвами [23].

Згодом В. Зеленський почав вживати у своїй риторичі розповіді від першої особи, що є ключовою риторичною стратегією, яка персоналізує повідомлення та викликає співчуття. Такий підхід дозволяє В.Зеленському передати автентичність та емоційну глибину: «Я не можу бути впевнений у всіх лідерах усіх європейських країн, але я впевнений, що ми будемо з вами у захисті свободи. Наскільки це буде потрібно» (Польща); «Зараз мені майже 45 років. Сьогодні мій вік зупинився, коли зупинилися серця понад 100 дітей. Я не бачу сенсу в житті, якщо воно не може зупинити смерть. І це моя головна місія як лідера мого народу – великого українського народу» (США). Ділячись особистим досвідом, оратор гуманізує такі абстрактні поняття, як свобода, цивілізація та мир, перетворюючи їх на зрозумілі, повсякденні ситуації [23].

У цьому сенсі розповідь історій стає наріжним каменем риторичного арсеналу В. Зеленського, часто поєднуючи його особисту розповідь із ширшим досвідом, щоб проілюструвати реальність війни, яка пережила. Іноді він бере на себе роль головного героя, як-от: «Я часто бував у вашій країні. І я дуже добре знаю, як ви живете. І одного разу, стоячи біля Шильонського замку, я запитав своїх друзів – ми були однією компанією – «Чому ми не можемо так жити?»» (Швейцарія). В інших випадках він висвітлює досвід звичайних людей, які служать символами звірств війни: «Коли я виступав на мітингу у Флоренції та десятках інших європейських міст трохи більше тижня тому, я попросив усіх італійців, усіх європейців запам'ятати число...79. Кількість дітей, убитих в Україні на той час» (Італія) [23].

Крім того, повторення та паралелізм, зокрема анафори, епіфори, анадиплосис та антитеза, використовуються для посилення емоційної інтенсивності та зосередження уваги на основних повідомленнях. Ці фігури мови створюють ритм і підкреслюють ключові терміни, перетворюючи певні фрази на гасла, що втілюють послання мовця. Наприклад: «Відчуйте те, що відчуваємо ми. Відчуйте, як ми

хочемо жити. І як ми хочемо перемогти. Перемога заради життя» (Канада); «сьогодні я можу сказати: у мене є потреба. Необхідність захистити наше небо. Необхідність вашого рішення. Вашої допомоги. І це означатиме те саме» (Сполучені Штати). Анафори, зокрема, допомагають організувати речення, повторюючи терміни, які запам'ятовуються аудиторії: «З вашою допомогою, з допомогою цивілізації великих країн. З вашою підтримкою (...) я особливо вдячний вам, Борисе, мій друже!» (Велика Британія) [23].

Водночас, антитеза зіставляє протилежні концепції, щоб підкреслити непримиримий характер конфлікту, не залишаючи місця для альтернативних інтерпретацій. Цей риторичний прийом підкреслює бінарну опозицію між добром і злом, цивілізацією та варварством: «Україна, яка рятує людей, незважаючи на терор загарбників. Захищає свободу, незважаючи на удари однієї з найбільших армій світу. Захищає, незважаючи на відкрите небо. Все ще відкрита для російських ракет, літаків, гелікоптерів» (Велика Британія) [23].

Крім того, В. Зеленський покладається на конотативну мову та гіперболу, щоб посилити емоційну зацікавленість, створюючи яскраві ментальні образи, що провокують неприйняття дій агресора. Такі вирази, як «коли є хтось, хто б'є, як дикун» (Польща) та «вони повинні перестати бути спонсорами російської військової машини, спонсорами вбивств дітей та жінок, спонсорами зґвалтувань, пограбувань та мародерства російською армією» (Франція), підкреслюють абсолютне моральне засудження протилежної сторони. Зрештою, В. Зеленський часто вдається до сентенцій, які підкреслюють історичну важливість його промов, підсумовуючи складні ситуації лаконічними, впливовими заявами: «Це ціна затримки» (Італія); «і я зазначу лише одне – байдужість вбиває. Завчасне обдумування часто помиляється...» [23].

Таким чином, риторика Володимира Зеленського, починаючи з 2022 року, демонструє виразну динаміку, що простежується на рівні тональності, лексико-стилістичних засобів та композиційної організації його публічних звернень. У цей

період формується характерний президентський стиль, який інтегрує емоційно-переконувальну подачу, експресивну лаконічність та активне оперування образами колективної суб'єктності. Якщо у 2022-му домінують вербальні формули негайного спротиву, то з 2023 року мовлення В. Зеленського ускладнюється: воно містить довготривалу перспективу, структуровані концепти, понятійні блоки, що виконують текстоутворюючу функцію.

Характерною ознакою звернень 2023–2024 років стає акцент на щоденній, системній роботі українців, щоб підкреслити зміну риторичної моделі, В. Зеленський активно вводить у промови стратегіми – стійкі змістові комплекси, що повторюються в різних зверненнях і формують цілісне наративне поле. Наприклад, у вислові від 16 листопада 2024 року: «Українці щодня доводять своєю сміливістю, своєю стійкістю, що можуть зупинити Росію» [35].

Ми бачимо застосування анафоричного повтору («своєю... своєю...»), який слугує підсиленню моральної опори висловлювання, а також актуалізації колективного «ми». Лексеми «доводять», «можуть», «зупинити» надають висловлюванню модальності активної дії, перетворюючи суспільство на центральний риторичний суб'єкт.

У зверненнях 2023–2024 років значно зростає частота слів на позначення стійкості, єдності, відновлення, справедливості. Вони утворюють ядро семантичного поля, через яке В. Зеленський конструює національний наратив. Під час презентації Плану внутрішньої стійкості він каже: «Перший пункт – «Єдність». ... Без єдності не може бути необхідних результатів Плану перемоги» [34].

Це висловлювання демонструє метафоричну структуризацію («пункт», «результати») – промова набуває рис організованого політичного маніфесту, функціональну семантику необхідності (модальність «не може бути»), яка задає нормативний характер звернення та інклюзивність звернення, де єдність подається не як емоційний стан, а як структурний принцип.

У 2024 році промови В. Зеленського все частіше містять лексику конструктивної спрямованості: «відбудувати», «поставити межу», «відновити», «зберегти». Це сигналізує зміну фрейму оповіді – від боротьби до відбудови. У червні 2024 року він підкреслює необхідність переходу до енергетичного та економічного відновлення: «Ми маємо зробити все можливе й неможливе для того, щоб зберегти наявну генерацію та по максимуму відновити своє втрачене... Ми мусимо поставити межу й почати енергетичне відновлення» [32].

У цьому фрагменті привертає увагу інтенсифікатор «все можливе й неможливе» – емоційно-експресивний прийом, який підсилює мобілізаційний мотив; дієслова перехідного типу («зберегти», «відновити», «поставити») – вони формують риторику активної дії, відсутню в ранніх зверненнях; метафора межі – символ переходу від руйнування до оновлення. Таким чином, змінюється не лише зміст, а й образність, через яку цей зміст передається.

У зовнішньополітичних зверненнях 2024 року домінує концепт справедливості, що має чітке риторичне завдання – сформуванню морально-правовий горизонт висловлення. У промові до Європарламенту він каже: «Мусимо схилити Росію до справедливого миру» [41]. Тут важливо дієслово «схилити» має полісемантичний відтінок: воно позначає вплив, переконання, а не примус – посилюючи риторичну переконувальність; означення «справедливого» виконує функцію аксіологічного маркера, задаючи оцінку як об'єктивно правильну; конструкція посиленої модальності обов'язку («мусимо») закріплює у тексті етичний імператив.

Отже, зміна риторичних акцентів Володимира Зеленського 2022-2024рр. демонструє перехід від емоційної мобілізаційної тональності початку вторгнення до більш структурованого, концептуально врівноваженого дискурсу. У мовленні зростає частка раціональних аргументів, логічних зв'язків, чітко вибудованих смислових блоків. Зберігаючи емоційну насиченість та інклюзивне «ми», промови набувають рис стратегічної комунікації: активно використовуються метафори

відбудови, справедливості, відповідальності, підсилюються риторичні фігури повтору й паралелізму, мова В. Зеленського поступово формує стійкий стиль, у якому поєднано експресивність, моральну аргументацію та прагматичну цілеспрямованість – ознаки зрілої політичної риторики в умовах тривалої війни.

РОЗДІЛ 3

МОВНО-КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ЛІДЕРА

3.1. Лексичні маркери

Риторика Володимира Зеленського у 2022–2024 роках постає як цілісна система мовно-комунікативних стратегій, що спрямовані на формування образу лідера в умовах воєнної кризи. У промовах Президент використовує комплекс лексичних, синтаксичних, стилістичних і прагматичних засобів, які разом утворюють цілісну модель сучасного політичного лідерства. Він конструює свій образ через мову доступну, емоційну, морально забарвлену, але водночас структуровану й орієнтовану на переконання. Важливим є те, що риторика В. Зеленського не є статичною, вона змінюється залежно від адресата, комунікативної ситуації та комунікативної мети, але при цьому зберігає сталі маркери стилю, які закріплюють його образ як лідера.

Першим рівнем, на якому проявляється комунікативна майстерність лідера, є лексичний. Вагоме місце у встановленні взаємовідношення мови та політики займає дослідження лексико-семантичного аспекту, оскільки він найяскравіше відображає соціальний стан і зміни, пов'язані з ним [7, с. 49]. Добір слів у промовах В. Зеленського не випадковий, він ґрунтується на чіткому протиставленні, символізмі та емоційній насиченості. Особливе значення мають метафори, повтори та лексеми з чітко вираженим оцінним забарвленням. Саме ці засоби створюють основу для емоційного контакту з аудиторією, сприяють запам'ятовуванню ключових меседжів і формують спільне ціннісне поле. Розглянемо ці елементи докладніше [51].

Мова В. Зеленського значною мірою побудована на лексиці, яка влучно підкреслює основні цінності та відображає колективний емоційний стан. У його риторичі активно функціонують метафори, що роблять абстрактні поняття зримими й близькими, навмисні повтори, що закарбовують ключові слова у свідомості

слухачів, а також чітке розмежування позитивної лексики (для позначення «своїх») і різко негативної (для характеристики ворога) [51].

У промовах В. Зеленського метафори стають потужним засобом перетворення складних політичних процесів на виразні образи. Метафори на кшталт «темряви» або «злочинної хвилі» [31] створюють уявлення про моральну перевагу України над агресором. Завдяки подібним образам лідер постає не лише як керівник, а й як захисник, натхненник, символ опору [51].

Лексичні маркери діють як сигнали, які миттєво задають тональність і визначають оцінний контекст. Позитивні позначення утверджують образ сили та згуртованості, тоді як негативні різко контрастують із ними, надаючи промові чіткого звучання. Поєднання маркерів із метафорами й ритмічними повторами створює відчутний емоційний резонанс, що підсилює вплив слова. Лексичні засоби в промовах В. Зеленського діють як злагоджений механізм: вони мобілізують слухачів через емоційно насичені заклики, консолідуєть навколо спільних цінностей, малюють чітку картину світу («ми» проти «них») і забезпечують промові запам'ятовуваність. Завдяки яскравим метафорам і навмисним повторам слова президента легко входять у масову свідомість, утверджуючи образ лідера, здатного вести народ крізь кризу [51].

Одним із домінантних лексичних прийомів у його риториці є метафоризація дійсності. Метафори війни у його промовах не зводяться до банальних штампів; вони мають моральну природу. Наприклад, Україна у В. Зеленського – це «щит», «форпост свободи», «світло у темряві» [31]. Росія – «темрява», «зло» [47]. Це дозволяє слухачам інтерпретувати події не через сухі факти, а через емоційно-чуттєві категорії. Створюється чітка картина: Україна – сила добра, Росія – носій руйнування.

Другим ключовим елементом є оцінна лексика. В. Зеленський часто використовує епітети й означення, які формують позитивний образ українців, такі як незламні, героїчні, сміливі, мужні. Оцінні характеристики народу завжди мають

функцію психологічної підтримки, вони підсилюють почуття національної гідності, надають відчуття власної значущості у великій спільній боротьбі. Натомість у характеристиці ворога домінує негативна оцінність: терористична держава, окупанти, злочинці. Така лексична стратегія дозволяє сформувати моральну вертикаль: ми – справедливість, вони – зло. Це важливо не лише для мобілізації, а й для міжнародної комунікації, адже формує чіткий моральний наратив конфлікту.

Загалом лексичний рівень риторики В. Зеленського створює емоційно насичений, ціннісний і водночас мобілізаційний дискурс, що формує стійкий образ лідера-об'єднувача та морального авторитета. Аналізуючи мовлення Володимира Зеленського важливо було з'ясувати, що домінує в його дискурсах – зміст чи експресивний план. Варто зауважити, що в його промові можна виділити низку лексичних одиниць, які є своєрідними маркерами сучасності – періоду російсько-української війни. Серед них найактивніше функціонують такі тематичні групи:

- соціально-політична лексика: антивоєнна коаліція, евакуація, ембарго, внутрішньо переселені особи (біженці, переселенці), гуманітарні коридори, гуманітарний центр (хаб), колаборант, комендантська година, логістика, повітряна тривога, окупанти, орки, рашизм, рашист, розмінування, санкції, тероборона, укриття тощо[7].

- найменування родів / видів військ: артилерія, військово-морські сили, десантно-штурмові війська, повітряні сили, сили спеціальних операцій, сухопутні війська [7].

- назви зброї: безпілотний літальний апарат (БПЛА), бойові броньовані машини, крилаті ракети, міни, пускові установки ОТРК, реактивні системи залпового вогню (РСЗВ), спеціальна техніка, снаряди тощо [7].

Семантизуючись у контексті монологів політиків, ці лексичні маркери водночас формують концептосферу комунікантів, в основі якої – референт (номінований предмет / об'єкт), денотат (уявлення про предмет / об'єкт), сигніфікат

(відображення у свідомості комуніканта об'єктивних / суб'єктивних / оцінних ознак предмета / об'єкта) та когнітивне співвідношення [7].

3.2. Синтаксичні особливості

У сучасних умовах політична комунікація вимагає не лише точності, а й емоційної сили, щоб залучити різноманітну аудиторію. Промови В. Зеленського, як представника кризового лідерства, демонструють, як синтаксичні засоби можуть посилювати вплив тексту. Прикладом може слугувати те, що Президент часто використовує експресивний синтаксис (під експресивним синтаксисом розуміють вживання спеціальних граматичних структур, головне призначення яких полягає в інтенсифікації емоційного та стилістичного звучання тексту). Арсенал цих засобів включає різноманітні риторичні фігури (наприклад, риторичні запитання та оклики), інверсію (навмисне порушення звичайного порядку слів), синтаксичний паралелізм (структурне повторення), еліпсис (смысловий пропуск членів речення) а також різні види лексико-синтаксичних повторів [53]. Подібні інструменти дають можливість свідомо відхилятися від стандартної, нейтральної побудови фрази, надаючи висловлюванню додаткової динаміки, виразної акцентованості або навіть драматичного пафосу.

У сфері політичного дискурсу експресивний синтаксис виконує подвійну функцію: окрім прямої трансляції інформаційного змісту, він активно працює на створення міцного афективного зв'язку з аудиторією, що становить основу переконливості будь-якого публічного виступу (рис. 3.1) [3].

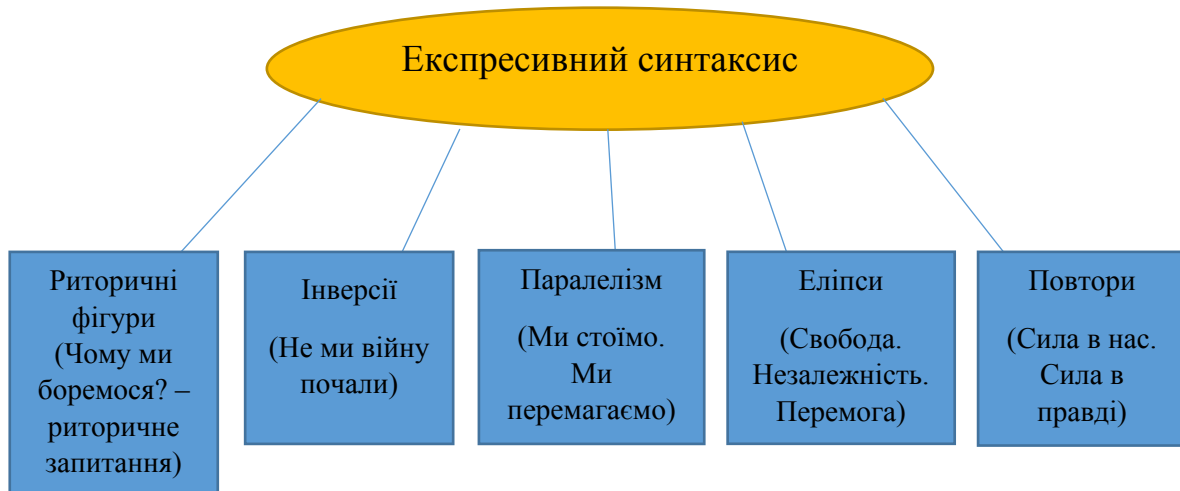

Рисунок 3.1. Синтаксичні засоби [3].

Синтаксис у політичному дискурсі відіграє важливу роль, оскільки він допомагає створювати емоційний вплив, виділяти ключові ідеї та утримувати увагу аудиторії. Політичні промови часто спрямовані на те, щоб об'єднати суспільство або залучити підтримку, тому використовуються яскраві мовні засоби. Наприклад, повтори та паралельні конструкції підкреслюють основні меседжі, а риторичні запитання спонукають слухачів задуматися над висловлюванням [2].

Особливо важливим синтаксис стає у кризових ситуаціях, таких як війни чи економічні потрясіння. Використання виразних конструкцій допомагає передати відчуття терміновості та солідарності, роблячи промову більш переконливою. Завдяки цьому політик не просто інформує, а формує спільне бачення та стимулює мотивацію.

При перекладі експресивних синтаксичних форм виникають труднощі через різницю у синтаксичних правилах та мовних традиціях. Наприклад, англійська мова менш гнучка до інверсій або фрагментованих речень, які українська часто використовує для посилення драматичного ефекту [27].

Перекладачам доводиться знаходити баланс між збереженням емоційності та ритму оригіналу і пристосуванням тексту до природної структури цільової мови. Для цього можуть застосовуватися різні стратегії, наприклад, компенсація (замінюючи синтаксичні засоби лексичними) або часткова переструктуризація

речень, що іноді призводить до втрати деякої виразності. Вдалих переклад завжди залежить від розуміння контексту та очікувань цільової аудиторії (табл. 3.1) [3].

Таблиця 3.1 Перекладені стратегії [3].

Синтаксичний засіб	Український приклад	Англійський переклад	Коментар
Риторичне запитання	Чи є в нас вибір?	Do we have a choice?	Збережено, структура ідентична, емоційний ефект відтворено
Інверсія	Не ми війну почали.	It was not us who started the war.	Адаптовано, нормалізовано порядок слів для природності англійської, часткова втрата драматизації
Паралелізм	Ми стоїмо. Ми перемагаємо.	We stand. We prevail.	Збережено, ритм і структура близькі, підтримується мотиваційний ефект
Еліпсис	Свобода. Перемога.	Freedom. Victory.	Збережено, структура ідентична, лаконічність і експресивність відтворені

Зміст і спрямованість публічних звернень Володимира Зеленського детерміновані кризовими обставинами 2022–2024 років, що обумовлює їхню подвійну адресацію: внутрішній та міжнародній аудиторіям. Перед національним слухачем постає завдання мобілізації та консолідації, тоді як міжнародному необхідно продемонструвати беззаперечну потребу у підтримці. Використання експресивного синтаксису дає можливість адаптувати ключові повідомлення до вимог кожної цільової групи, зокрема через лаконічні речення для підвищення чіткості або повторення для створення емоційного акценту. Двомовна природа комунікації (оригінал українською та подальший переклад англійською) ставить перед перекладачами специфічне завдання збереження цього універсального впливу, що робить лінгвістичний аналіз їхньої праці надзвичайно важливим. Таким чином, експресивний синтаксис становить фундаментальний компонент

політичного дискурсу, безпосередньо формуючи його впливовість та переконливість [3].

У межах дослідження промов В. Зеленського експресивний синтаксис виконує стратегічну функцію, а його трансформація під час перекладу англійською створює широке поле для вивчення лінгвокультурних трансформацій. Публічні виступи Президента України за вказаний період є унікальним об'єктом для аналізу політичного дискурсу, оскільки в них органічно поєднується емоційна потужність, стратегічна аргументація та спрямованість на різні аудиторії [3].

До ключових синтаксичних інструментів експресивності в його промовах належать риторичні запитання й оклики, паралелізми, різні види повторів, інверсії, а також фрагментовані та короткі речення. Риторичні запитання та оклики працюють на емоційне залучення слухачів, спонукаючи до внутрішньої рефлексії або активних дій. Як ілюстрація, у виступі на Генеральній Асамблеї ООН (вересень 2022 р.) звучить запитання: «Чи є справедливість у світі, де агресор руйнує мир?». Даний прийом є апеляцією до моральних принципів світової спільноти, виокремлюючи етичну вимушеність підтримки України. Оклики, наприклад, знакове «Слава Україні!», регулярно завершують звернення до вітчизняної аудиторії, генеруючи почуття єдності та громадянської ідентичності [27].

Для актуалізації центральних ідей активно застосовуються паралельні синтаксичні конструкції та повтори. Як свідчить відеозвернення від 24 лютого 2023 року: «Ми боремося. Ми вистоїмо. Ми переможемо». Паралелізм у поєднанні з лексичним повтором дієслів посилює мотиваційне ядро повідомлення, надаючи йому ритмічної цілісності та категоричності. Ці засоби виявляються максимально результативними для внутрішньої аудиторії, що потребує об'єднання в умовах кризи (табл. 3.2) [53].

Інверсія та фрагментація текстових структур слугують для набуття мовленням драматичної виразності. У промові перед Конгресом США (грудень 2022) зустрічається інвертована конструкція: «Не страх нами керує, а віра». Подібне

синтаксичне переміщення фокусує увагу на ключовій лексемі «віра», виводячи на перший план тему незламності українського народу. Прийом фрагментації, як у зверненні від 15 березня 2022 року – «Свобода. Незалежність. Майбутнє» – досягає ефекту стислої, а тому легко запам'ятовуваної формули, що підвищує емоційний резонанс. Такі синтаксичні стратегії є ефективними для комунікації з міжнародною аудиторією, яка цінує чіткість і високий емоційний тон висловлювань [2].

Таблиця 3.2 Синтаксичні приклади [27]

Синтаксичний засіб	Приклад (цитата)	Контекст (промова)	Функція
Риторичне запитання	Чи є справедливість у світі?	Виступ в ООН, вересень 2022	Заклик до рефлексії
Паралелізм	Ми боремося. Ми вистоїмо	Відеозвернення, 24 лютого 2023	Мотивація
Інверсія	Не страх нами керує, а віра.	Промова до Конгресу США, грудень 2022	Драматизація
Фрагментація	Свобода. Незалежність. Майбутнє	Відеозвернення, 15 березня 2022	Емоційний наголос
Короткі речення	Ми не здамося.	Промова до парламенту Великої Британії, 8 березня 2022	Чіткість

Короткі речення забезпечують чіткість і динаміку, що є критично важливим у кризовому дискурсі. У промові до парламенту Великої Британії (березень 2022) Зеленський заявляє: «Ми не здамося. Ми не програємо» Короткі конструкції створюють ритм, що передає рішучість і терміновість, сприяючи переконливості перед іноземними лідерами. Цей стиль також полегшує сприйняття для широкої аудиторії, включаючи тих, хто слухає переклад (рис. 3.2) [4].

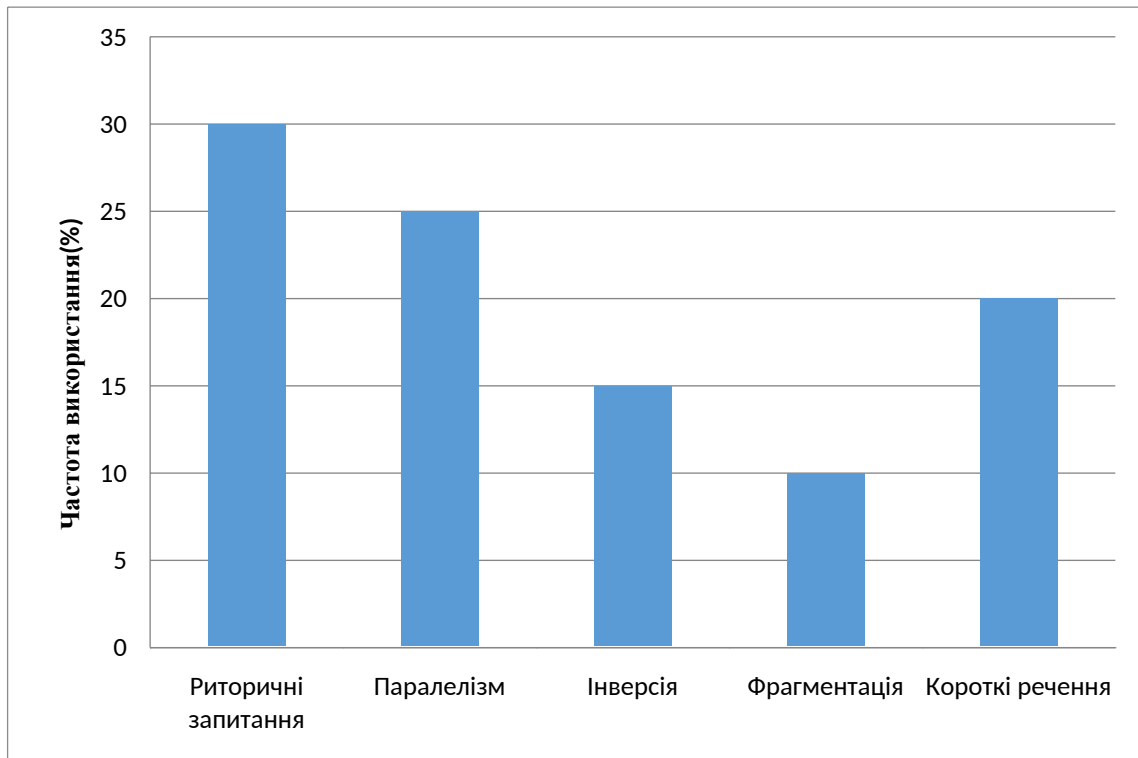

Рисунок 3.2 Частота синтаксичних засобів у промовах Зеленського [3].

У структурі промов Володимира Зеленського спостерігається чітка частотна ієрархія синтаксичних засобів експресії. Лідируючу позицію посідають риторичні запитання (близько 30% випадків) та синтаксичний паралелізм (приблизно 25%), що в сукупності формують емоційний каркас та внутрішню організацію його звернень. Значну роль відіграють також короткі, незалежні речення (до 20% аналізованих конструкцій), які надають мовленню необхідної динаміки. Інверсійні конструкції (порядку 15%) та прийом фрагментації тексту (близько 10%) виконують функції семантичного наголошення та створення драматизму відповідно. Зазначені кількісні співвідношення мають умовний характер, проте вони об'єктивно виражають головні тенденції кризового ораторського дискурсу, знаходячи прямі паралелі в історичних промовах таких лідерів, як Джон Кеннеді або Мартін Лютер Кінг у періоди соціально-політичних викликів [3].

Вплив цих мовних інструментів на різні типи аудиторії є диференційованим. Для українців експресивний синтаксис у щоденних відеозверненнях виконує, перш за все, мобілізуючу та консолідує функції, перетворюючись на інструмент

психологічного опору та посилення національної ідентичності. Для міжнародної аудиторії, зокрема представників законодавчих органів та організацій (на кшталт ООН), ті самі засоби працюють як інструменти лобіювання та залучення підтримки, оскільки апелюють до загальнолюдських ідеалів свободи, справедливості та безпеки. Як конкретну ілюстрацію можна навести риторичні запитання в зверненнях до західних партнерів, які часто мають чіткий перформативний підтекст і прямо спрямовані на ініціювання рішень – щодо надання озброєння, запровадження санкцій або фінансової допомоги. Загалом, аналіз підтверджує високу комунікативну майстерність В. Зеленського у виборі та контекстуальній адаптації синтаксичних засобів для досягнення оптимального балансу між емоційним резонансом і логічною переконливістю [27].

3.3 Стилiстичнi прийоми

Стилiстичне оформлення полiтичної промови вiдiграє ключову роль у формуванні образу лiдера, оскiльки визначає спiсiб подачi смислiв, емоцiйний тон висловлювання та характер комунiкацiї з аудиторiєю. Одним iз провiдних стилiстичних явищ сучасного полiтичного дискурсу є персоналiзований наратив, який ґрунтується на поєднаннi iндивiдуальної позицiї мовця з колективною перспективою. Конструкцiї з орієнтацiєю на «я» та «ми» дозволяють створювати ефект емоцiйної близькостi мiж лiдером i громадянами, пiдсилюючи довiру та iдентифiкацiю. Завдяки цьому мовлення набуває автентичностi й формує вiдчуття спiльного досвiду, що є фундаментальним для ефективної полiтичної комунiкацiї.

У полiтичних промовах високої iнтенсивностi особливе значення має емоцiйно-оцiнна лексика, яка не лише передає iнформацiю, а й структурує морально-цiннiсний простiр висловлювання. Використання експресивних та оцiнних номiнацiй дозволяє окреслити значущiсть подiй, виявити ставлення мовця до ситуацiї та викликати емоцiйний вiдгук аудиторiї. Емоцiйно маркована лексика пiдсилює вплив промови, формуючи чiткi смислові акценти та створюючи поле

символічних опозицій, характерних для кризового дискурсу. У такий спосіб політичний лідер не лише інформує, а й спрямовує інтерпретацію реальності.

Одним із найживаніших стилістичних прийомів у промовах В. Зеленського є повтор, що утворюється навмисним нагромадженням однакових мовних елементів: від окремих звуків чи слів до складніших синтаксичних структур. У виступах В. Зеленського повтори виконують роль ритмічного маркера та мобілізаційного сигналу: «Будемо працювати, будемо боротися» [28]. Часте повторення ключових понять («єдність», «перемога», «незламність») посилюють переконливість і формують відчуття колективної солідарності. Такі ритмічні повтори стають опорним каркасом промови: вони виділяють найважливіше й одночасно створюють своєрідну «музичність», що полегшує сприйняття та запам'ятовування [51].

Повторювані лексичні або синтаксичні конструкції слугують засобом ритмічної організації тексту, допомагають структурувати матеріал та акцентувати ключові положення. Завдяки повторюваним елементам промова набуває завершеності, а її центральні ідеї закріплюються у свідомості слухачів. Поряд із повторами широко застосовуються метафори, паралелізми, риторичні запитання, що посилюють емоційність і переконливість висловлювання, перетворюючи його на цілісний і стилістично насичений текст.

Лідер майстерно використовує анафору, епіфору та паралелізм. Ці прийоми надають виступам чіткості, мелодійності та легкості сприйняття, що значно підсилює їхній вплив на аудиторію [51].

У промовах В. Зеленського анафора часто вживається для акцентування ключових потреб і цінностей. Під час звернення до Конгресу США президент неодноразово починав речення зі слів «We need...» («Ми потребуємо...») [46], створюючи відчуття нагальності. У виступах українською мовою часто звучить анафора зі словом «ми»: «Ми боремося. Ми тримаємося. Ми переможемо» [52].

Така структура підкреслює колективність, додає відчуття згуртованості та формує образ рішучого лідера, який говорить від імені всієї нації [51].

Епіфора – стилістичний прийом, протилежний анафорі, що полягає в повторенні тих самих слів чи словосполучень наприкінці висловлювань, дає змогу завершувати думку виразно й переконливо, закарбовуючи головні ідеї. У промові В. Зеленського до Європейського парламенту яскравим прикладом стала повторюваність слова *freedom* («свобода» [40]) наприкінці кількох речень поспіль. Така епіфора посилює значущість цінності свободи, робить промову мелодійною та легкою для запам'ятовування. Особливо сильний ефект виникає тоді, коли епіфора поєднується з анафорою, формуючи виразний ритмічний каркас тексту [51].

У промовах В. Зеленського застосовується і паралелізм для зіставлення явищ, підкреслення динаміки подій або проведення історичних паралелей. Наприклад, у вислові: «80 років тому мільйони українців боролися, аби нацизм програв назавжди. Але сьогодні українці знову протидіють злу, яке відродилося, прийшло знову, хоче знищити нас знову. Армія нелюда, який убиває, катує, стирає з лиця землі мирні міста й села. Зло, ім'я якого – російський фашизм. Скорочено – РФ» [43]. Тут проводиться чітка паралель між злочинами нацистів у роки Другої світової війни та діями російської армії в Україні. Зеленський наголошує, що сутність зла не змінилася, трансформувалася лише його форма й назва [51]. Ритмічність, повторюваність і симетрія синтаксичних структур створюють ефект спільності, завдяки якому слухачі відчують себе частиною єдиного цілого.

У промовах В. Зеленського дедалі частіше трапляються антитези, наприклад: «Ми воюємо на українській землі за те, без чого всі ви, друзі, не уявляєте власного життя. Це елементарна безпека. Це свобода та життя за законом» [40]. Тут протиставляється «войовнича реальність України» та «мирне життя європейців». Одночасно Зеленський фреймує війну не як локальний конфлікт, а як боротьбу за універсальні цінності: свободу, безпеку, право на життя. Антитеза підкреслює

етичну вищість позиції України й формує образ справедливого захисника, який протистоїть деструктивним силам [51].

Володимир Зеленський вміло використовує епітети як інструмент контрасту. З одного боку – «мужні захисники», «незламний народ», що викликає почуття гордості та єдності, з іншого – «жорстокий ворог», «підступна агресія», що формує відчуття загрози та співпереживання. Це не просто опис, а механізм емоційного впливу. Такі образи роблять промову не інформаційною, а переживаною. Вони переходять у свідомість як готові формули, які об'єднують, мотивують і дають опору [51].

Таким чином, стилістичні прийоми відіграють ключову роль у формуванні емоційного забарвлення та сприйняття реальності, створюючи смислові контрасти, посилюючи експресію тексту та водночас структурують його відповідно до комунікативної мети [51].

3.4. Прагматичний аналіз: заклики, звернення, риторичні фігури

Прагматичний рівень промов В. Зеленського визначає його комунікативну стратегію та спосіб взаємодії з аудиторією. У його риторичній домінії домінують заклики до дії, емпатійні звернення та риторичні фігури, що спрямовані на емоційне включення слухачів.

Основною прагматичною домінантою є мобілізаційні заклики, що формують образ рішучого та активного лідера: «Ми нічого не віддамо», «Будемо боротися за кожен метр нашої землі» [36]. Такі висловлювання посилюють довіру й упевненість, задають суспільству вектор дії та стійкості.

Важливе місце займають звернення до колективного досвіду, представлені у формі ми-нарративу. Часте використання займенника «ми» створює ефект спільності та розподілу відповідальності між лідером і народом: «Ми боремося. Ми тримаємося. Ми переможемо» [52] – подібні формули підсилюють ідентифікацію аудиторії з промовцем.

Окрему роль відіграють риторичні фігури – повтори, градації, урочисті перерахування, (рис. 3.3) що структурують промову і надають їй емоційного підсилення. Через такі фігури В. Зеленський створює відчуття ритму, руху вперед, динаміки спільної боротьби.

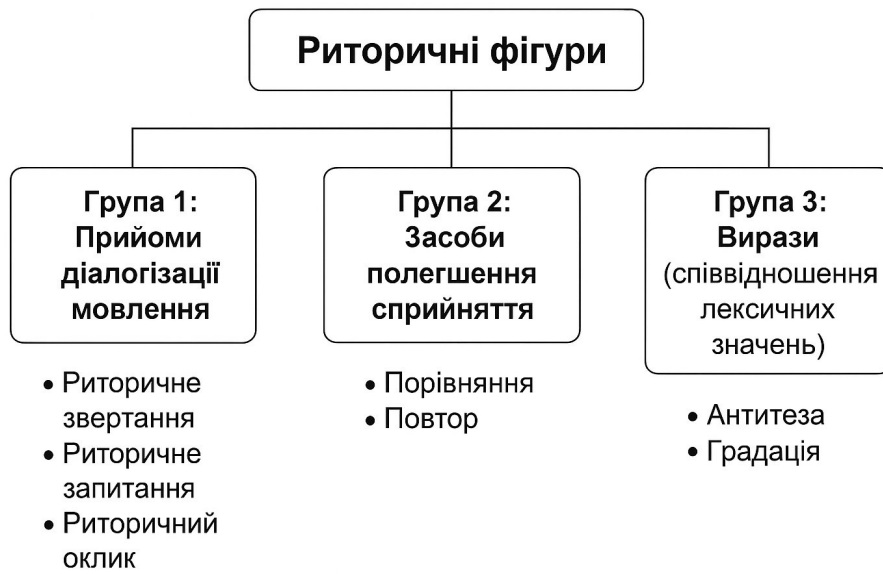

Рисунок 3.3 Групи риторичних фігур

Риторичні фігури постають внаслідок порушення комунікативно-логічних норм висловлювання, оскільки ті діалогічні інтонації, які вони вносять у процес мовлення, не розраховані на реальну відповідь або практичну дію, як це має місце в «живому», побутовому спілкуванні, коли діалог слугує передусім потребам обміну інформацією, такому звертанню до співрозмовника, яке передбачає відповідь або спонукає його до конкретних вчинків. Серед риторичних фігур виділяють фігури звертання, запитання, заперечення, оклику.

Риторичним називається звертання, яке не має на меті дійсного контакту з особою, предметом або явищем, до якого звертаються, і служить лише для того, щоб привернути до нього увагу й висловити ставлення мовця.

Найсильнішою риторичною фігурою вважають риторичне запитання. Ефективність його в тому, що воно «не нав'язливо нав'язує» якусь ідею [25, с. 206].

На риторичні запитання не потрібна відповідь, бо вона закладена в самому запитанні з метою передати думку автора.

Риторичне заперечення – це заперечення, що має форму відповіді на вірогідне припущення, думку уявного співрозмовника.

Риторичний оклик – це вислів, що має підкреслено-емоційний характер і вводить переважно з метою затримати або посилити увагу на якомусь з аспектів зображуваного.

Повтор визначається як стилістичний прийом, заснований на розширенні моделі речення та полягає у використанні тотожних або подібних за формою або семантикою мовних елементів з метою емоційного впливу на читача й актуалізації важливої інформації в тексті [24].

Певний експресивний і емоційний заряд виконують конструкції з порівнянням, які використовуються для опису і характеристики осіб, предметів, ситуацій, подій, явищ. Порівняння, зіставлення незнайомого зі знайомим завжди створюють особливу організацію висловлювання, яка характеризується підсиленою образністю, що захоплює, оживляє текст, запам'ятовується, допомагає відчутти і зрозуміти суть проблеми.

Антитеза це протиставлення протилежних життєвих явищ, понять, почуттів, думок, людських характеристик. Градація це нанизування виразів з усе зростаючим чи спадаючим значенням.

Прагматичний рівень також охоплює емпатійну стратегію, яка проявляється у визнанні втрат, співпереживанні болю та підкресленні цінності кожної людини: «Шануємо, згадуємо і пам'ятаємо кожного і кожну» [57]. Це формує образ лідера, який не дистанціюється від народу, а співпереживає разом із ним.

У промовах присутня й глобалізаційна стратегія, що полягає у представленні війни як питання всесвітньої безпеки. Завдяки цьому В. Зеленський постає як лідер, здатний говорити від імені цивілізованого світу й вибудовувати широку міжнародну підтримку.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне лінгвістичне дослідження риторики Президента України Володимира Зеленського у 2022–2024 роках, що дало змогу простежити її структурні, стилістичні, прагматичні й функціональні особливості в умовах повномасштабної війни. Аналіз промов продемонстрував, що політичний дискурс у кризовий період трансформується в потужний інструмент мобілізації, консолідації суспільства, формування міжнародної солідарності та підтримання морального духу. У цьому контексті риторика Президента набуває ознак цілісної комунікативної стратегії, побудованої на продуманій системі мовних засобів та тактичних стратем.

По-перше, встановлено, що риторичні практики Володимира Зеленського ґрунтуються на кількох ключових комунікативних домінантах. До них належать: мобілізаційна (підвищує стійкість і витривалість суспільства), консолідаційна (забезпечує єдність соціальних груп), інформаційна (пояснює дії влади та структурує поточну картину подій) та міжнародна (спрямована на переконання світової спільноти в необхідності підтримки України). Реалізація цих домінант забезпечується добором лексичних, синтаксичних і прагматичних засобів, які адаптуються до конкретних аудиторій – внутрішньої, зовнішньої, військової й дипломатичної.

По-друге, детальний аналіз лексики промов показав, що лексичне наповнення є одним із ключових механізмів формування образу лідера. У текстах систематично функціонують оцінно-емоційні одиниці («мужність», «сила», «вдячність», «героїзм»), лексеми на позначення національної ідентичності («народ», «Україна», «ми»), концепти боротьби та незламності, а також глобальні терміни, які вписують українську боротьбу в ширший контекст світової безпеки. Таке поєднання сприяє конструюванню образу лідера, який одночасно співпереживає, надихає та структурує реальність у зрозумілі для аудиторії смисли.

По-третє, значної ролі набувають синтаксичні особливості промов. Для риторики Володимира Зеленського характерні короткі, ритмічно організовані речення, парцеляція, анафора, інтонаційні повтори, риторичні питання та паралелізми. Усі ці засоби забезпечують високу емоційну інтенсивність виступів, їхню запам'ятовуваність і динамічність. Короткі фрази, часто в імперативній формі, виконують мобілізаційну функцію, тоді як розгорнуті аргументативні конструкції домінують у міжнародних зверненнях, де необхідно надати доказовість і стратегічну цілісність. Таким чином, синтаксис виконує не декоративну, а чітко функціональну роль.

У межах аналізу стилістики встановлено, що риторична мова Президента активно використовує метафоричність, антитези, символічні образи та градації. Метафоризована мова дозволяє перетворювати складні геополітичні явища на образи, які легко сприймати й переказувати. Антитези та контрасти структурують моральну опозицію між Україною та агресором, формують чіткий етичний каркас риторики. Це сприяє створенню послідовного наративу, який зберігає силу протягом тривалого часу.

Також важливим результатом дослідження є виявлення прагматичних стратегій та стратем. Серед них – стратегія емпатії (визнання болю й втрат), стратегія апеляції до єдності, стратегія відповідальності та стратегія глобального позиціонування конфлікту. Стратеми, як окремі тактичні кроки, посилюють ці стратегії: використання займенникової стратегії «ми», подяка різним групам суспільства, акцентування на спільних цінностях, звернення до міжнародної аудиторії через універсальні моральні категорії. Усі ці тактичні прийоми забезпечують перлокутивний ефект – реальний вплив на ставлення, емоційний стан і поведінку слухачів.

Результати дослідження продемонстрували динаміку риторики у часі: у 2022 році домінували мобілізаційні заклики, оперативні змістові акценти та висока емоційність, тоді як у 2023–2024 роках промови набули більше стратегічності,

з'явилися структуровані концепти, довгострокові перспективи, висока частотність дипломатичних меседжів. Ця еволюція демонструє адаптацію риторики до змін суспільних потреб і міжнародного контексту.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному підході до аналізу політичної риторики в умовах війни, поєднанні лексичних, синтаксичних, стилістичних і прагматичних параметрів; у виокремленні комунікаційних стратегій як окремого рівня комунікативної структури; у висвітленні еволюції риторичних моделей у надзвичайних умовах.

Результати дослідження дають змогу стверджувати, що риторика Володимира Зеленського у 2022–2024 роках є багатовимірним феноменом, який виконує одночасно комунікативну, психологічну, мобілізаційну та дипломатичну функції. Вона поєднує емоційність і раціональність, простоту та символізм, оперативність і стратегічність, формуючи цілісний наратив боротьби, стійкості та національної єдності. Це робить риторику Президента одним із ключових інструментів української державної комунікації в умовах кризи.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 342 с.
2. Baker, M. Translation and Conflict: A Narrative Account. Routledge, 2006.
3. Бондар Р. Експресивний синтаксис політичних промов та звернень В. Зеленського та їх відтворення англійською мовою [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3c4b0cb5-d280-47a9-a9f8-4af1c8cd4757/content> (дата звернення: 23 жовтня 2025).
4. van Dijk, T. A. Discourse and Power. Palgrave Macmillan, 2008.
5. Весельська А. Л. Гендерний аспект лідерства: теоретичний аналіз. Наука і освіта. 2014. №5 (122). С. 19–24.
6. Вискушенко С. А., Мосієнко О. В., Свиридчук Т. В. Стратегія переконання у політичних промовах британського прем'єр-міністра Ріші Сунака (риторичний аспект). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Філологія». 2023. Т. 1, № 59. С. 54–57.
7. Волянчук І. О. Політичний дискурс в умовах російсько-української війни: лінгвістичний аспект. Закарпатські філологічні студії. 2022. Т. 1, вип. 23. С. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.8> (дата звернення: 19 жовтня 2025).
8. Gutmann, A. The Lure & Dangers of Extremist Rhetoric. Daedalus. The Journal of the American Academy of Arts and Sciences. 2007. P. 70-78.
9. Дацюк С. А. Риторика навколо воюючої України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Dacyuk_Rytoryka_navkolo_voyuyuchoi_Ukrainy.htm (дата звернення: 15 вересня 2025).

10. Diaz-Saenz, H. R. Transformational leadership. In A. Bryman, D. Collinson, K. Grint, B. Jackson, & M. Uhl-Bien (Eds.), *The SAGE handbook of leadership*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2011. P. 299-310.
11. Iversen, L. L. *Controversial Issues and the Rhetoric of Common Values*. MF Norwegian School of Theology, Religion and Society. Oslo, Norway, 2020.
12. Кашперська Д., Письменний О. Комунікативні тактики і стратегії воєнного оратора в цифрову епоху. Збірник матеріалів наук.-практ. конф. Харків: НУЦЗУ, 2023. С.254–256.
13. Квіт С. М. Хаос за інтересами. Політичні ідеології на тлі «ціннісного повороту» під час російсько-української війни [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.stopfake.org/uk/haos-za-interesami-politichni-ideologiyi-na-tli-tsinnisnogo-povorotu-pid-chas-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/> (дата звернення: 13 вересня 2025).
14. Книга «Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського». Звернення Президента 24 лютого 2022 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nashformat.ua/products/ebook-misyats-vijny.-hronika-podij.-promovy-ta-zvernennya-prezydenta-ukrainy-volodymyra-zelenskogo-628267> (дата звернення: 12 жовтня 2025).
15. Ковалевський В. О. Політична комунікація як інструмент подолання кризових явищ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/3218/2792> (дата звернення: 24 вересня 2025).
16. Колінько М. В. Риторика для політологів: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Київ: ФОП Халіков Р. Х., 2022. 127 с.
17. *Communicative Leadership. Theories, Concepts and Central Communication Behaviors* / C. Johansson, V. D. Miller, S. Hamrin. Sundsvall: DEMICOM, Mid Sweden University, 2011. 46 p.

18. Комуникативні стратегії і тактики в політичних промовах В. Зеленського. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія, 2024. Вип. 835-836. С.127-135.
19. Красницька О. Лідерство та риторика у професійній діяльності офіцера [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/28_2020/part_2/28-2_2020.pdf#page=181 (дата звернення: 12 вересня 2025).
20. Криза в українській зовнішній політиці [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2005/10/27/3014931/> (дата звернення: 18 вересня 2025).
21. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика : підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 496 с.
22. Легітимність і легітимація політичної влади [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://stud.com.ua/149670/politologiya/legitimnist_legitimatsiya_politichnoyi_vladi. (дата звернення: 29 вересня 2025).
23. Marín-Albaladejo, J. A., Arroyas-Langa, E., & Pérez-Díaz, P. L. Persuasive leadership through framing, rhetoric, and history: an analysis of Zelensky's speeches after the invasion of Ukraine. *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*. 2025. Vol. 31, no. 2. P. 445-457.
24. Матковська Г. О., Карачун Ю. Г. Повтор як стилістична домінанта модерністського тексту [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3790d5a-0acc-4fa9-b0ed-784b7e357546/content> (дата звернення: 02 грудня 2025).
25. Мацько Л., Мацько О. Риторика : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
26. Northouse, G. P. *Leadership: Theory and Practice*. 5th ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 2010.

27. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/speeches>.
28. Офіційний допис у Facebook Президента України. Звернення до громадян [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.facebook.com/zelenskyy.official/videos/1007408603537317/> (дата звернення: 25 жовтня 2025).
29. Падалка О. В. Політична промова та її просодичні характеристики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/8424/1/17.pdf> (дата звернення: 11 вересня 2025).
30. Політичне красномовство: агітаційна промова [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/rhetoric/30528/> (дата звернення: 20 вересня 2025).
31. Президент Зеленський у Мюнхені: Україна – це «щит» Європи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/bznwiq> (дата звернення: 20 жовтня 2025).
32. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Виступ Володимира Зеленського на Ukraine Recovery Conference 2024 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-volodimira-zelenskogo-na-ukraine-recovery-conference-91437> (дата звернення: 01 жовтня 2025).
33. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Виступ Президента Володимира Зеленського на засіданні Ради Безпеки ООН, скликаному за ініціативою України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-na-zasidanni-radi-be-78053> (дата звернення: 09 жовтня 2025).
34. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Володимир Зеленський представив План внутрішньої стійкості України [Електронний ресурс].

Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-predstaviv-plan-vnutrishnoyi-stijkosti-u-94505> (дата звернення: 16 жовтня 2025).

35. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayinci-shodnya-dovodyat-svoyeyu-smilivisty-u-svoyeyu-stijk-94449> (дата звернення: 11 жовтня 2025).

36. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/mi-nichogo-ne-viddamo-i-budemo-borotися-za-kozhen-metr-nash-73973> (дата звернення: 10 жовтня 2025).

37. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента 16 березня 2022р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/za-kozhen-akt-terorizmu-російських-військ-на-території-україни-73597> (дата звернення: 14 жовтня 2025).

38. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України – Героїзм і мужність наших воїнів не залишають жодних сумнівів, що Україна переможе [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/geroyizm-i-muzhnist-nashih-voyiniv-ne-zalishayut-zhodnih-sum-77997> (дата звернення: 25 вересня 2025).

39. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України – Готуємо для України нові домовленості з європейськими партнерами, зокрема з Німеччиною [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.president.gov.ua/news/speeches?date-from=09-06-2024&date-to=09-06-2024&_token=HfPY4HI3kg1HIKeubohzdUkquZs1xTpNXkOzr71B (дата звернення: 03 жовтня 2025).

40. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України до учасників заходу Федерального президента Німеччини, присвяченого солідарності з Україною [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<https://www.president.gov.ua/news/nashoyu-smilivistyu-i-zbroyeyu-mozhemo-povernuti-mir-i-stvor-81281> (дата звернення: 28 жовтня 2025).

41. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України до учасників спеціальної сесії Європарламенту, присвяченої тисячі днів повномасштабної війни [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zaslugovuye-na-te-shob-nastupnij-rik-stav-rokom-mir-94501> (дата звернення: 17 жовтня 2025).

42. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України з нагоди Дня Конституції [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-z-nagodi-91849> (дата звернення: 05 жовтня 2025).

43. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України з нагоди Дня пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-pamyati-ta-pere-90749> (дата звернення: 30 жовтня 2025).

44. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Звернення Президента України – Наші військові рухаються, крок за кроком ідемо вперед [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/nashi-vijskovi-ruhayutsya-krok-za-krokom-idemo-vpered-zverne-83669> (дата звернення: 27 вересня 2025).

45. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Новорічне привітання Президента України Володимира Зеленського 2023р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-88037> (дата звернення: 07 жовтня 2025).

46. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. Промова Президента України Володимира Зеленського перед Конгресом США [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/news/promova->

[prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-pered-kong-73609](https://regionews.ua/ukr/news/ukraine/1735057960-rosiyska-nevolya-y-temryava-prograyut-zelenskiy-privitav-ukrayintiv-z-rizdvom) (дата звернення: 10 жовтня 2025).

47. Російська неволя й темрява програють: Зеленський привітав українців з Різдом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://regionews.ua/ukr/news/ukraine/1735057960-rosiyska-nevolya-y-temryava-prograyut-zelenskiy-privitav-ukrayintiv-z-rizdvom> (дата звернення: 21 жовтня 2025).

48. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.

49. Стратегія і тактика лідерства [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://kmbs.ua/ua/article/leadership-strategy-and-tactics> (дата звернення: 23 вересня 2025).

50. Стейн С. Дж. Переваги EQ: емоційний інтелект та ваші успіхи / пер. з англ. Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. 384 с.

51. Тараненко К., Косенко І. Мовно-комунікативний аналіз промов Володимира Зеленського (2022–2024) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://journals.bdpu.in.ua/index.php/phil/issue/view/60/44> (дата звернення: 03 грудня 2025).

52. Україна сильна і вона переможе: головні заяви Зеленського і Байдена під час візиту президента України до США [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/vizyt-ssha-zelenskiy-bayden-konhrestsyaty/32188508.html> (дата звернення: 27 жовтня 2025).

53. Fairclough, N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. 2nd ed. Routledge, 2010.

54. Hackman, M. Z., & Johnson, C. E. Leadership: A Communication Perspective. Long Grove, IL: Waveland Press Inc., 2018. 530 p.

55. Heide, M., & Simonsson, C. Putting coworkers in the limelight: New challenges for communication professionals. International Journal of Strategic Communication. 2011. Vol. 5. P. 201-220.

56. Чорна О. Геноцидна риторика пропагандистів, дезінформаційні атаки, переслідування медійників [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://detector.media/community/article/210907/2023-05-05-genotsydnarytoryka-propagandystiv-dezinformatsiyni-ataky-peresliduvannya-mediynykiv-obgovoryly-vyklyky-svobodi-slova-v-ukraini/> (дата звернення: 16 вересня 2025).

57. «Шануємо, згадуємо і пам'ятаємо кожного і кожну»: Зеленський нагородив українських захисників [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://podrobnosti.ua/2467746-shanumo-zgadumo-pamjatamo-kozhnogo-kozhnu-zelenskij-nagorodiv-ukrainskih-zahisnikv.html> (дата звернення: 04 грудня 2025).

58. Що таке комунікаційна стратегія та як її побудувати? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://online.novaposhta.education/blog/shho-take-komunikacijna-strategiya-ta-yak-ii-pobuduvati> (дата звернення: 21 вересня 2025).

References:

1. Batsevych F. S. Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky: pidruchnyk. Kyiv: Akademiia, 2004. 342 s.
2. Baker, M. Translation and Conflict: A Narrative Account. Routledge, 2006.
3. Bondar R. Ekspresyvnyi syntaksys politychnykh promov ta zvernenn V. Zelenskoho ta yikh vidtvorennia anhliiskoiu movoiu [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3c4b0cb5-d280-47a9-a9f8-4af1c8cd4757/content> [in Ukrainian].
4. van Dijk, T. A. Discourse and Power. Palgrave Macmillan, 2008.
5. Veselska A. L. Hendernyi aspekt liderstva: teoretychnyi analiz. Nauka i osvita. 2014. №5 (122). S. 19–24.

6. Vyskushenko S. A., Mosiienko O. V., Svyrydiuk T. V. Stratehiia perekonannia u politychnykh promovakh brytanskoho prem'ier-ministra Rishi Sunaka (rytorychnyi aspekt). Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: «Filolohiia». 2023. T. 1, № 59. S. 54–57.
7. Volianiuk I. O. Politychnyi dyskurs v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: lnhvistychnyi aspekt. Zakarpatski filolohichni studii. 2022. T. 1, vyp. 23. S. 47–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.8> [in Ukrainian].
8. Gutmann, A. The Lure & Dangers of Extremist Rhetoric. Daedalus. The Journal of the American Academy of Arts and Sciences. 2007. P. 70–78.
9. Datsiuk S. A. Rytoryka navkolo voiuuchoi Ukrainy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://www.ji-magazine.lviv.ua/2015/Dacyuk_Rytoryka_navkolo_voyuyuchoi_Ukrainy.htm [in Ukrainian].
10. Diaz-Saenz, H. R. Transformational leadership. In A. Bryman et al. (Eds.), The SAGE handbook of leadership. Thousand Oaks, CA: Sage, 2011. P. 299–310.
11. Iversen, L. L. Controversial Issues and the Rhetoric of Common Values. Oslo, Norway, 2020.
12. Kashperska D., Pysmennyi O. Komunikatyvni taktyky i stratehii voiennoho oratora v tsyfrovu epokhu. Zbirnyk materialiv nauk.-prakt. konf. Kharkiv: NUTsZU, 2023. S. 254–256.
13. Kvit S. M. Khaos za interesamy. Politychni ideolohii na tli «tsinnisnoho povorotu» pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.stopfake.org/uk/haos-za-interesami-politichni-ideologiyi-na-tli-tsinnisnogo-povorotu-pid-chas-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/> [in Ukrainian].
14. Knyha «Misiats viiny. Khronika podii. Promovy ta zvernennia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho». Zvernennia Prezydenta 24 liutoho 2022 roku [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://nashformat.ua/products/ebook-misyats->

[vijny.-hronika-podij.-promovy-ta-zvernennya-prezydenta-ukrainy-volodymyra-zelenskogo-628267](#) [in Ukrainian].

15. Kovalevskyi V. O. Politychna komunikatsiia yak instrument podolannia kryzovykh yavlyshch [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/3218/2792> [in Ukrainian].

16. Kolinko M. V. Rytoryka dlia politolohiv: navchalnyi posibnyk. Kyiv: FOP Khalikov R. Kh., 2022. 127 s.

17. Johansson C., Miller V. D., Hamrin S. Communicative Leadership. Theories, Concepts and Central Communication Behaviors. Sundsvall: DEMICOM, 2011. 46 p.

18. Komunikatyvni stratehii i taktyky v politychnykh promovakh V. Zelenskoho. Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriiia Fedkovycha. Seriiia: Hermanska filolohiia. 2024. Vyp. 835–836. S. 127–135.

19. Krasnytska O. Liderstvo ta rytoryka u profesiinii diialnosti ofitsera [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/28_2020/part_2/28-2_2020.pdf#page=181 [in Ukrainian].

20. Kryza v ukraïnskii zovnishnii politytsi [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.pravda.com.ua/articles/2005/10/27/3014931/> [in Ukrainian].

21. Kunch Z., Horodylovska H., Shmilyk I. Rytoryka: pidruchnyk. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2016. 496 s.

22. Lehitymnist i lehitymatsiia politychnoi vlady [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: https://stud.com.ua/149670/politologiya/legitimnist_legitimatsiya_politichnoyi_vladi [in Ukrainian].

23. Marín-Albaladejo J. A., Arroyas-Langa E., Pérez-Díaz P. L. Persuasive leadership through framing, rhetoric, and history. Estudios sobre el Mensaje Periodístico. 2025. Vol. 31, no. 2. P. 445–457.

24. Matkovska H. O., Karachun Yu. H. Povtor yak stylistychna dominanta modernistskoho tekstu [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b3790d5a-0acc-4fa9-b0ed-784b7e357546/content> [in Ukrainian].
25. Matsko L., Matsko O. Rytoryka: navch. posib. Kyiv: Vyscha shkola, 2006. 311 s.
26. Northouse, G. P. Leadership: Theory and Practice. 5th ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 2010.
27. Ofitsiinyi sait Prezydenta Ukrainy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/speeches> [in Ukrainian].
28. Ofitsiinyi dopys u Facebook Prezydenta Ukrainy. Zvernennia do hromadian [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.facebook.com/zelenskyy.official/videos/1007408603537317/> [in Ukrainian].
29. Padalka O. V. Politychna promova ta yii prosodychni kharakterystyky [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/8424/1/17.pdf> [in Ukrainian].
30. Politychne krasnomovstvo: ahitatsiina promova [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://osvita.ua/vnz/reports/rhetoric/30528/> [in Ukrainian].
31. Prezydent Zelenskyi u Miunkheni: Ukraina – tse «shchyt» Yevropy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://surl.li/bznwiq> [in Ukrainian].
32. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Vystup Volodymyra Zelenskoho na Ukraine Recovery Conference 2024 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-volodimira-zelenskogo-na-ukraine-recovery-conference-91437> [in Ukrainian].
33. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Vystup Prezydenta Volodymyra Zelenskoho na zasidanni Rady Bezpeky OON [Elektronnyi resurs]. Rezhym

dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-na-zasidanni-radi-be-78053> [in Ukrainian].

34. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Volodymyr Zelenskyi predstaviv Plan vnutrishnoi stiičnosti Ukrainy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-predstaviv-plan-vnutrishnoyi-stiikosti-u-94505> [in Ukrainian].

35–58.

35. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayinci-shodnya-dovodyat-svoyeyu-smilivistyu-svoyeyu-stijk-94449> [in Ukrainian].

36. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/mi-nichogo-ne-viddamo-i-budemo-borotysya-za-kozhn-metr-nash-73973> [in Ukrainian].

37. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta 16 bereznia 2022 r. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/za-kozhn-akt-teroryzmu-rosiiskykh-viisk-na-terytorii-ukrainy-73597> [in Ukrainian].

38. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy – Heroizm i muzhnist nashykh voyniv ne zalyshaiut zhodnykh sumniviv, shcho Ukraina peremozhe [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/geroyizm-i-muzhnist-nashih-voyiniv-ne-zalishayut-zhodnih-sum-77997> [in Ukrainian].

39. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy – Hotuiemo dlia Ukrainy novi domovlenosti z yevropeiskymy partneramy, zokrema z Nimechchynoiu [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu:

https://www.president.gov.ua/news/speeches?date-from=09-06-2024&date-to=09-06-2024&_token=HfPY4HI3kg1HIKeubohzdUkquZs1xTpNXkOzr71B [in Ukrainian].

40. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy do uchasnykiv zakhodu Federalnoho prezydenta Nimechchyny, prysviachenoho solidarnosti z Ukrainoiu [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/nashoyu-smilivistyuu-i-zbroyeyu-mozhemo-povernuti-mir-i-stvor-81281> [in Ukrainian].

41. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy do uchasnykiv spetsialnoi sesii Yevroparlamentu, prysviachenoj tysiachi dnev povnomasshtabnoji viiny [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-zaslugovuyee-na-te-shob-nastupnij-rik-stav-rokom-mir-94501> [in Ukrainian].

42. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy z nahody Dnia Konstytutsii [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-z-nagod-91849> [in Ukrainian].

43. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy z nahody Dnia pamiaty ta peremohy nad natsyzmom u Druhii svitovii viini [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-z-nagodi-dnya-pamyati-ta-pere-90749> [in Ukrainian].

44. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Zvernennia Prezydenta Ukrainy – Nashi viiskovi rukhaiutsia, krok za krokom idemo vpered [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/nashi-vijskovi-ruhayutsya-krok-za-krokom-idemo-vpered-zverne-83669> [in Ukrainian].

45. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Novorichne pryvittannia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho 2023 r. [Elektronnyi resurs].

Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/novorichne-privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelens-88037> [in Ukrainian].

46. Prezydent Ukrainy. Ofitsiine internet-predstavnytstvo. Promova Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho pered Konhresom SShA [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-pered-kong-73609> [in Ukrainian].

47. Rosiiska nevolia y temriava prohraiut: Zelenskyi pryvytav ukraintsiv z Rizdvom [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://regionews.ua/ukr/news/ukraine/1735057960-rosiyska-nevolya-y-temryava-prograyut-zelenskiy-privitav-ukrayintsiv-z-rizdvom> [in Ukrainian].

48. Selivanova O. O. Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy: pidruchnyk. Poltava: Dovkillia-K, 2008. 711 s.

49. Stratehiia i taktyka liderstva [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://kmbs.ua/ua/article/leadership-strategy-and-tactics> [in Ukrainian].

50. Stein S. Dzh. Perevahy EQ: emotsiinyi intelekt ta vashi uspikhy / per. z anhl. Dnipropetrovsk: Balans Biznes Buks, 2007. 384 s.

51. Taranenko K., Kosenko I. Movno-komunikatyvnyi analiz promov Volodymyra Zelenskoho (2022–2024) [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://journals.bdpu.in.ua/index.php/phil/issue/view/60/44> [in Ukrainian].

52. Ukraina sylna i vona peremozhe: holovni zaiavy Zelenskoho i Bidena pid chas vizytu prezydenta Ukrainy do SShA [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/vizyt-ssha-zelenskyi-bayden-konhres-tsytaty/32188508.html> [in Ukrainian].

53. Fairclough, N. Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. 2nd ed. Routledge, 2010.

54. Hackman, M. Z., Johnson, C. E. Leadership: A Communication Perspective. Long Grove, IL: Waveland Press Inc., 2018. 530 p.

55. Heide, M., Simonsson, C. Putting coworkers in the limelight: New challenges for communication professionals. *International Journal of Strategic Communication*. 2011. Vol. 5. P. 201–220.

56. Chorna O. Henotsydna rytoryka propahandystiv, dezinformatsiini ataky, peresliduvannia mediinykiv [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://detector.media/community/article/210907/2023-05-05-genotsydna-rytoryka-propagandystiv-dezinformatsiyni-ataky-peresliduvannya-mediynykiv-obgovoryly-vyklyky-svobody-slova-v-ukraini/>. [in Ukrainian].

57. «Shanuiemo, zghaduiemo i pamiataiemo kozhnoho i kozhnu»: Zelenskyi nahorodyv ukrainskykh zakhysnykiv [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://podrobnosti.ua/2467746-shanumo-zgadumo-pamjatamo-kozhnogo-kozhnu-zelenskij-nagorodiv-ukraskih-zahisnikv.html> [in Ukrainian].

58. Shcho take komunikatsiina stratehiia ta yak yii pobuduvaty? [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://online.novaposhta.education/blog/shho-take-komunikacijna-strategiya-ta-yak-ii-pobuduvati> [in Ukrainian].